

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LANGT FRA DANMARK

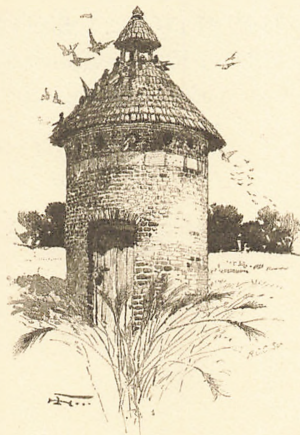
1-10

Axel Felix

LANGT FRA DANMARK 1-10

*Skitser og scener fra
De forenede Stater i Nordamerika*

Bind 9

Forlaget Danmark

LANGT FRA DANMARK 1-10
udkom første gang i perioden 1852-55 på
Andr. Fred. Høsts Forlag
Nyudgivet af Lademann Forlagsaktieselskab, København 1987
i en let sprogrevision, hvor man har forsøgt at bevare
forfatterens tone og tidens atmosfære.
Teksten skulle således være tillempet læseren af i dag,
uden at den har mistet noget af sin oprindelighed.
Sprogrevision og billedredaktion: Sture Jensen
Forlagsredaktion: Marianne Borchmann
Grafisk tilrettelægning: Bent Juul Nielsen/Leif Petersen
Bogen er sat med Century Condensed
hos Carvi-Sats, København,
og trykt hos A/S Modersmålets Trykkeri, Haderslev
Printed in Denmark 1987

ISBN 87-15-01563-7 (Bind IX)
ISBN 87-15-01565-3 (Komplet)
ISBN 87-15-05089-0 (Forlaget Danmark)

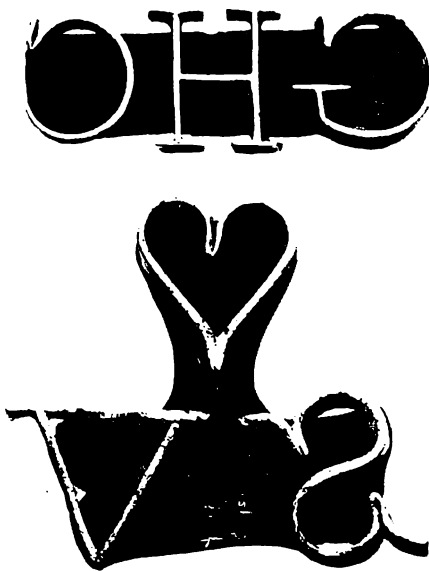
*Ill. på foregående side: Et dueslag. Samtidigt stemningsbillede fra
landbrugsstaten Virginia.*

TIL MAMMUTHULEN OG CINCINNATI

Kolonisterne, der først slog sig ned ved Ohiofloden, kaldte den »La belle rivière«, Den smukke Flod, og indianerne havde i deres billedrige sprog givet den et tilsvarende navn: »Waboukigou«, Den himmelklare Strøm. Og Ohiofloden er i sandhed en smuk flod. Dens mørkeblå, rene og klare vand danner en stærk modsætning til det gule, mudrede vand i »Flodernes Fader« (dette indianske navn for Mississippifloden er en mere poetisk end ordret oversættelse. I algonkiner-indianernes sprog hedder den nemlig »Det store vand« af *messe*, stor – og *sepe*, vand). Og endnu større bliver kontrasten, når man sejler fra sidstnævnte lige ind i Ohiofloden.

Vi gik med »The Comet« op ad denne strøm en smuk lørdag eftermiddag. Uvejret, som havde raset den foregående nat havde også rensset luften på denne flod. Atmosfæren var blød og behagelig trods den meget varme årstid. Ohiofloden er ikke vild og brusende som Mississippifloden, og man finder ikke farlige strømhvirvler og skjulte *snags*. Floden glider i mange bugtninger rolig, klar og blå gennem de forskellige stater og forbi de mange træbevoksede øer, til den til sidst er tvunget til at forene sine rene bølger med Mississippiflodens gule.

I øjeblikket har vi staten Kentucky på den ene side og staten Illinois på den anden, og som en af passage-
rerne meget træffende bemærkede, så ser man her ty-
deligt forskellen på en slavestat og en fri stat. I Ken-
tucky er slaveriet tilladt, og i denne stat ser man store
områder langs flodbredden ligge uopdyrket hen. Men
på den anden side, i Illinois, hvor slaveriet er forbudt,
strækker blokhuse, skovrydninger og frodige majs-
marker sig helt ned til floden.

Det var ikke kun ved køb og salg, at negre blev behandlet som kvæg. Brændemærkning med f.eks. slaveejernes initialer (som ovenfor) var ofte forekommende...

Vi sejler forbi Metropolis, en by der kun er få år gammel, men hvor man alligevel ser to kirketårne rage op over de hvide småhuse med deres grønne jalousier. Senere lægger vi til ved byen Paducah i Kentucky. Det er tilsyneladende et samfund i oplomstring. Ved landingsbroen ser vi et skilt på et af husene med teksten *Telegraph-Office*, og på et andet skilt med kæmpestor skrift står der *Negroes Wanted – Negroes for Sale*, negre købes, negre sælges.

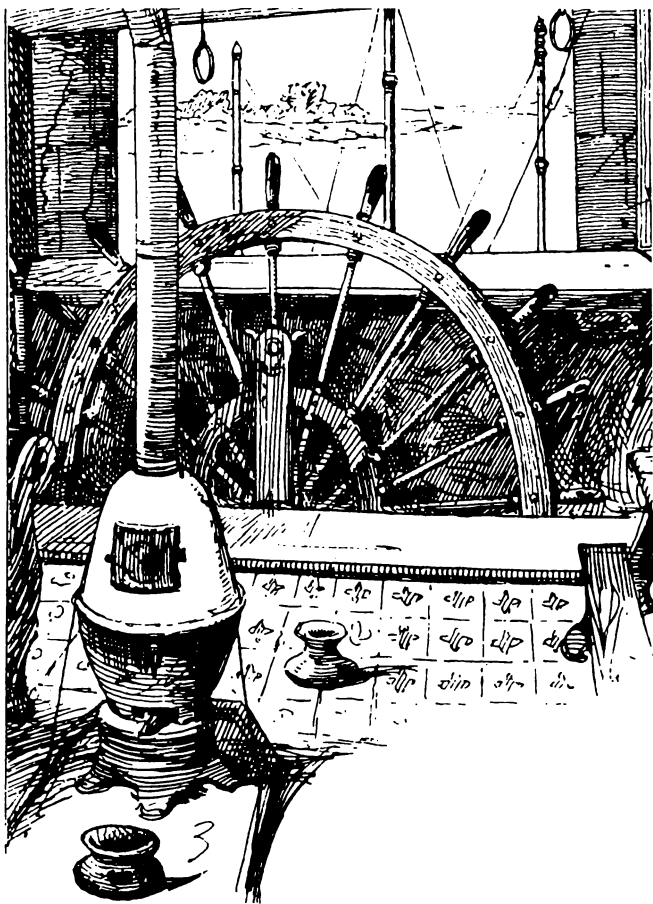
Her fik vi passagerer om bord, mens de fleste af spillerne forlod skibet.

Nu lyder klokken, vi støder fra land og sejler atter op ad Ohiofloden. Månen står højt på himlen. Den spejler sig rød, glinsende og stor i den stille, rindende strøm, og dens stråler ser ud som en funklende sølvbro, der forener himmel og jord.

Det er lørdag aften. Tankerne går på langfart, og hjertet drømmer om Norden og gensynet med dem, vi lod tilbage, da vi drog ud for at fange lykkefuglen med dens lette vinger og gyldne fjer.

Vejret havde ikke forandret sig næste dag, søndag, og da jeg i den tidlige morgenstund kom op på dækket, hvilede der en let, kølig tåge, der især på den varme årstid svæver over de store amerikanske floder ved solopgang. Denne tåge antager de mest sælsomme figurer, når den stiger højere og højere op over de grønne flodbredder og til sidst forsvinder i solens brændende stråler.

Mr. Brady var den første passager på dækket den

*»Nu lyder klokken, vi støder fra land
og sejler atter op ad Ohiofloden.«*

morgen. Han sad i forstavnens med en lille bibel, som han lukkede og stak i lommen, da jeg kom hen til ham.

»Jeg har holdt min andagt her i det fri denne mor-

genstund,« sagde han og trykkede min hånd. »Så længe jeg kan huske, har jeg om søndagen aldrig glemt at læse evangeliet i min bibel, når jeg har været ude at rejse. Den følger mig overalt. Jeg fik den af min elskede moder. Men min læsning af evangelierne har lige så ofte gjort mig nedslået i stedet for at være en opbyggelse. Jeg er tit blevet grebet af en nagende tvivl på disse stille søndage. Jeg har ikke kunnet hengive mig til denne blinde tro, som skriften fordrer af os, og som lover alle disse herligheder hinsides jordelivet. . . Se nu her dagens tekst: *For den som tror på Ham, skal intet fortabes, men skænkes det evige liv!*... Hvorledes, min kære ven, skal det nu gå for dem, der tror, at Han kun var et fromt og kærligt menneske, en blid og følelsesfuld sværmer? Skal de fortabes? Åh nej, det er igen en af disse mange modsigelser, som man finder i den bog, der kaldes »Guds ord«... Vi lever ikke for at skulle fortabes. I denne tanke ligger jo netop alle menneskets forhåbninger. Og ofte begynder dette håb at svinde og tvivlen nager vort sind, når vi læser i den bog, som skulle være til opbyggelse.«

Det var første gang under vore samtaler, at min gode ven kom ind på et religiøst emne, men nu begyndte en lang diskussion. Det var jo søndag, og den stille morgenstund var meget passende til at drage tanken mod det høje. Selv om vi var meget forskellige i vore anskuelser og meninger med hensyn til mange af de dunkle steder, som findes i den hellige skrift, så var vi dog enige om én ting: At livet var smukt. Det var herligt at leve, og at taknemmelighedsfølelsen over for

Gud aldrig dør ud hos den, der har øjet åbent for det jordiske livs og denne dejlige verdens mangfoldige skønhedsoplevelser.

»Hvor kommer min tvivl fra?« udbrød Brady til sidst. »Det er min svaghed, der løber af med mig. For når alt kommer til alt, så kan evangeliet kun udlægges således, at tvivlen svinder, at sandheden ligger lige foran os i sin mest klare skikkelse. Det er blot vor sygelige og overspændte fantasi, der fremkalder alle disse intetsigende skyggebilleder i vort sind... Ja, De har ret, kære ven. I troen på livet ligger troen på Gud. Og tror vi på Ham, så skal vi ikke fortabes, men nyde evigheds glæder.«

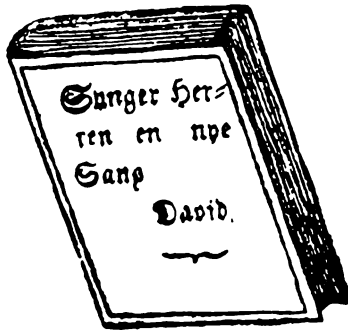
Og med disse ord fik Bradys ansigt dette dybe og tilfredse udseende, der så tydeligt tilkendegiver, at man er på det rene med sig selv. At al tvivl er forsvundet. At hjertet, der så ofte har vugget sig på vankelmodighedens og mismodets strømme, nu endelig har fundet et hvilested, har begrebet, hvad det ikke før kunne fatte. Men jeg var også blevet velgørende stemt ved vor samtale, for hvor ofte havde jeg ikke tvivlet på de samme ting, som havde rejst uro hos min rejsekammerat. Nu havde vi været ærlige over for hinanden, og var kommet til et resultat, som gav ro i sjælen.

Kort tid efter lagde vi til ved broen i Evansville, som var en nydelig lille by i staten Indiana. Vi gik i land og besøgte en baptistkirke. Her hørte vi en smuk og rørende udlægning af dagens tekst: *For den som tror på Ham, skal intet fortabes, men skænkes det evige liv!*

Da en del af vor last – cirka 150 sukkerfade – skulle

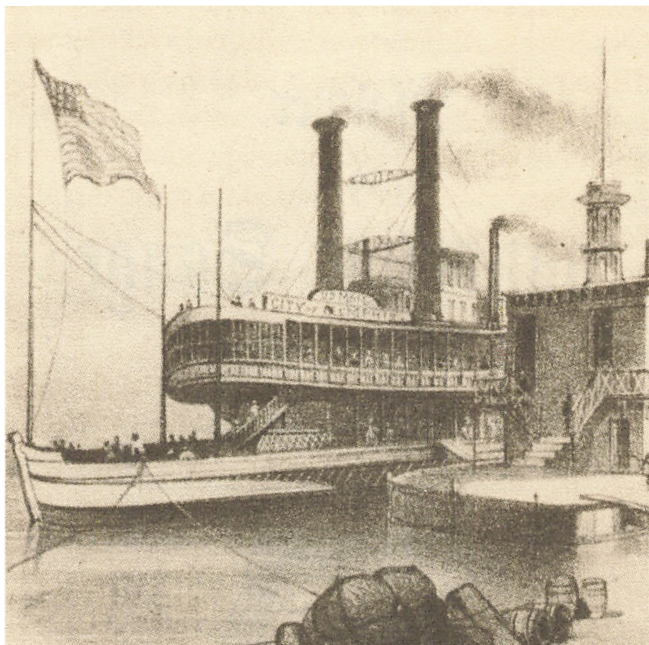
Psalmer
og
aandelige Sange.

Samlede og udgivne
af
E. Türgensen.

Chicago
1867.

Første dansk-norske bog, der blev trykt i Amerika

»Kort tid efter lagde vi til ved broen i Evansville...«

losses i Evansville, blev vi flere timer i byen, og sejlede derpå videre ad Ohiofloden. Efter den smukke morgen fulgte en vidunderlig eftermiddag og aften, og floden lå foran os i al sin pragt. Med utallige krumninger snøede den spejklare flod sig mellem Indianas og Kentuckys bredder. Ligegyldigt hvor man kiggede, så man bjerge vekslende med frodigt agerland. Og der var løvbevoksede øer ved enhver af flodens bugtninger... Nu nærmede vi os Louisville...

Men før vi ankom til denne by, hændte der et uheld om bord, som gjorde et stort indtryk på os alle. Og det var skyld i, at vi ikke sluttede vor flodrejse med den glæde og tilfredshed, som den var begyndt.

Om bord på »The Comet« var en jødinde med sit eneste barn, en krølhåret, brunøjet lille dreng på fem år. De var begge meget smukke. Faderen var en rig købmand i New Orleans. Han havde sendt sin hustru og sit barn på denne flodrejse for at de skulle undgå den gule feber. Han havde familie i Louisville, som de skulle bo hos. Når epidemien var ophørt i Halvmånebyen, så ville han selv komme og hente dem. Den lille dreng hed Isidore. Han blev snart alles yndling, og moderens dybe kærlighed til den lille dreng gjorde også hende meget afholdt blandt passagererne.

Et stykke tid før vi ankom til Louisville stod vi i en gruppe på dækket for at indånde den friske landbrise, der netop henimod aften var begyndt at blæse. Vi stod

*»...den spejklare flod snoede sig
mellem Indianas og Kentuckys bredder.«*

og snakkede muntert og sang lystigt, da Isidore pludselig udstødte et hjerteskrærende skrig og styrtede om på dækket. Han havde leget med kaptajnens store newfoundlænder, og vi troede naturligvis alle sammen, at det ellers så fredelige dyr havde bidt barnet. Vi ilede hen til drengen med moderen i spidsen. Men det var ikke hunden. Den lille dreng havde fået et slagtilfælde, og han lå nu med voldsomme kramper i sin moders arme. Der blev hentet en lænestol, som den blege, ulykkelige kvinde segnede halvt bevidstløs om i, mens hun knugede barnet til sit bryst... Der blev brugt alle midler for at hjælpe den lille Isidore, men forgæves. Han døde kort før solnedgang, og jeg har sjældent set et mere knugende billede end den smukke, marmorblege moder med de tårefyldte, stirrende øjne rettet mod den døde Isidore, hendes eneste barn... Hun beholdt ham på sit skød, ville ikke give slip på ham. Ingen måtte røre ham. Hun sagde ikke et ord, men hendes hånd og hendes blik tilbageviste enhver, der ville trøste hende.

Da natten kom, blev hun ved med at gå op og ned ad dækket med det døde barn i sine arme, mens hun nu og da i stille vanvid nynnede en vuggesang. Kaptajnens og flere af passagerernes bestræbelser på at få hende ned i kahytten eller salonen var forgæves. Hun hørte ikke på nogen af os, og når hun af og til standsede op, var det for at se ud over gelænderet ned i flo- den, hvorefter hun atter kiggede først på barnet og siden op mod den stjerneklare himmel. Men vi passede meget på, hvad hun foretog sig, og da man lidt efter

midnat bragte madrasser og tæpper op på dækket og tilberedte hende et sengeleje, så kastede hun sig på dette, mens hun stadig knugede barnet i sine arme.

Næste morgen var hun gået helt fra forstanden. Det døde barn lå på de hvide puder med et smil om munden. Ved hans side knælede den ulykkelige kvinde. Hendes hår var i uorden og fortvivlelsen og vanviddet stod præget i hendes ansigt... Hvor fattig, hvor elendig var nu ikke denne ellers så rige kvinde!

Barnet blev begravet i Louisville. Moderens videre skæbne kender jeg ikke.

... Men nu nærmede vi os vor rejses mål. Ohiofloden danner et stort vandfald uden for Louisville. For at skibene kan undgå dette vandfald, har man anlagt en kanal med store sluser, som fører fartøjerne fra floden op til byen. Men da vi ankom, var der for lidt vand i kanalen, og vi måtte standse ved sluserne til langt ud på natten. Derpå passerede vi de fem sluser og sejlede op gennem kanalen i en af de smukkeste og mest stjerneklare nætter, jeg har oplevet. Vi sejlede kun langsomt, fordi kanalen er udhugget gennem klipper, og sejladsen derfor farlig, for ikke at tale om den lave vandstand. Der var anbragt to kraftigt lysende fakler i forstovnen, som sendte et magisk skær ud over kanalen og dens bredder og hen over de grupper af passagerer, der havde forsamlet sig på det øverste og nederste dæk. Man så stærke, atletiske personer, der solbrændte og veltilfredse drak deres whisky med håbet om gode og lykkelige dage i det »fjerne vesten«, hvor de nu drog hen

for med deres hænder arbejde at finde et lykkeligt udkomme. Vi kom til Louisville langt ud på natten, og derfor besluttede mr. Brady og jeg os til at sove om bord, i stedet for straks at køre op til et af byens hoteller.

Louisville er bygget på en stor slette, og i de senere år er befolkningstallet steget meget. I øjeblikket bor cirka 50.000 indbyggere i byen, heraf er de 15.000 tyskere. Louisville er den vigtigste by i staten Kentucky og en af de mest betydningsfulde handelspladser i hele området. Byens ind- og udførsel beløber sig årligt til

*Postkontorerne samt flodbådernes anløbssteder
tiltrak mange nysgerrige...*

over 50 millioner dollars. De vigtigste varer, som man producerer er hamp, uld og bomuld, malt og papir. Byen er smukt anlagt. Dens største gade hedder Main Street, og er over 15 kilometer lang. En af de største bygninger i Louisville er den medicinske læreanstalt, *medical college*, som byen har skænket grunden til og yderligere 25.000 dollars. Tidligere gik de medicinstuderende på universiteter i det vestlige og østlige Amerika, men efter at man har ansat udmærkede professorer, har den medicinske læreanstalt i Louisville fået stærk søgning.

Mr. Brady og jeg tog ind på The Galt House. Men det gode renommé, som dette hotel tidligere havde, er i stærkt aftagende, og jeg har senere hørt, at Louisville Hotel nu skulle være det bedste i byen.

En af de smukkeste skænkestuer, *bar-rooms*, som jeg har set i De forenede Stater er The Marble Hall i Louisville. Hele huset består af ét eneste rum, som ikke er så stort, men møblementet og den øvrige indretning har kostet over 10.000 dollars. Der var altid fyldt af gæster, og de gaffelfrokoster, *lunches*, som blev serveret på dette sted, stod ikke meget tilbage for de store hotellers i New Orleans og andre sydlige byer.

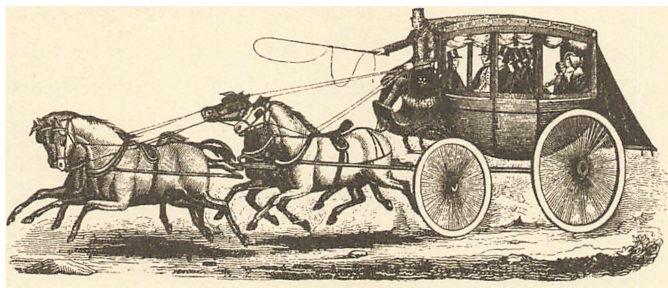
Under mit to dages ophold i Louisville opsøgte jeg en dansker, som hed Henry Belton. Han var henvend 50 år gammel og havde boet i Amerika i over 25 år. Nu var han apoteker i byen og gift med en amerikansk kvinde. Vi blev venligt og gæstfrit modtaget i deres hjem. Han var født i København og talte stadig godt dansk, men han havde naturligvis ikke meget brug for sit danske

der på stedet. Han var tilfreds med sin forretning og længtes ikke efter Danmark, hvor han havde slægtnin-
ge. Men jeg havde på fornemmelsen, at hans navn var
opdigtet, og det har jeg senere fået bekræftet. – Ulyk-
kelige forhold tvang ham til at forlade en strålende
karriere derhjemme, og han har med amerikansk re-
signation ombyttet en dansk grevetitel med en apote-
kers beskedne stilling i Louisville i Kentucky.

»...gaffelfrokosterne her stod ikke meget tilbage for de store hotellers.«

Der er cirka 150 kilometer fra Louisville til den verdensberømte mammothule. (Da jeg besøgte mammut-
hulen var det umuligt for mig at tage *alle* dens gange
og rum i nærmere øjesyn. Derfor har jeg taget mig

»Diligencen, som vi kørte med, var bekvemt indrettet.«

den frihed at supplere mine egne iagttagelser med kortfattede, interessante detaljer, som jeg har læst i tidligere udgivne værker om kæmpehulen. Jeg føler det som min pligt at oplyse læseren om dette). Vejen dertil var et sidestykke til de usle, hullede landeveje i Georgia, som jeg tidligere har beskrevet i dette værk. Diligencen, som vi kørte med til mammuthulen, var bekvemt indrettet og meget lettere end vore transportmidler i Georgia og Alabama, men selv om man byttede heste med korte mellemrum, så kørte vi meget langsomt. Turen var i det hele taget kedelig, også fordi regnen silede ned, så hjulene ofte sank ned i mudderet.

Det var derfor med lettelse og glæde, at vi næste dags aften kom til den såkaldte Bell's Tavern. Her overnatter man sædvanligvis, før man med en hyrevogn tilbagelægger de sidste 12 kilometer til kæmpehulen. Efter den udmattende kørsel tømte vi med fornøjelse det store glas ferskenbrændevin, som den ald-

rende vært rakte os til velkomst og efter at have spist et godt aftensmåltid, gik vi i seng. Tidlig næste morgen skulle vi med fornyede kræfter nå vores rejses mål. Da vi tog afsked med Bell's Tavern blev vi præsenteret for en temmelig stor regning, som stod i slem modsætning til den gæstfrihed, som værten havde modtaget os med aftenen i forvejen. Men vi betalte uden at knurre.

Vi havde engageret den bedste og mest pålidelige fører, en neger ved navn Stephen Bishop. Vi begav vi os af sted med en velforsynet madkurv, for det tilfælde, at vort ophold i hulen skulle strække længere ud, end vi havde regnet med. En irlænder, som hed Crandall, havde sluttet sig til vort selskab. Således var vi kun fire personer, hvilket er et passende antal, hvis man vil have det bedste udbytte af besøget og førerens beskrivelse af mammuthulen og alle dens herligheder.

Den på grund af sin uhyre størrelse såkaldte Mammoth Cave, mammuthule, er en kalkstensgrotte, der ligger nogle kilometer fra Green River. Hulen er omgivet af et bølgende bjerglandskab, der er overbegroet med egeskov. Hulen blev opdaget i 1801 af en ulvejæger, der forfulgte en anskudt ulv ind i en af gangene, men det er først siden 1840, at hulen er blevet kendt i sin nuværende udstrækning. Den er nu så berømt, at den i sommermånederne besøges af en mængde amerikanere og fremmede – og det på trods af den ret dyre entré – tre dollars.

Hulen er cirka 15 kilometer lang. Men hele dens omfang¹⁾ med alle sidegange og forgreninger er cirka

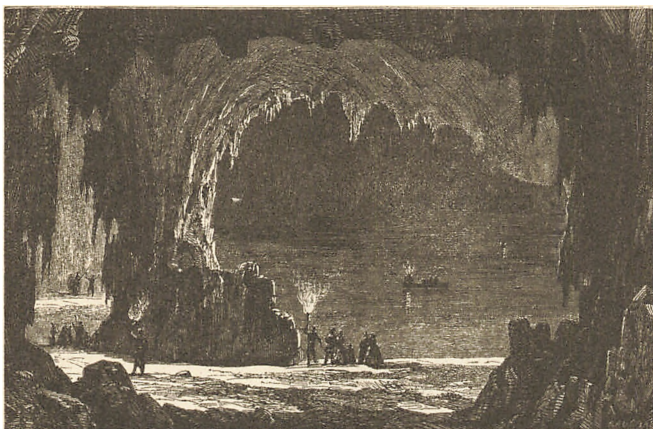
*Et af de få billeder, der forestiller den legendariske slave-guide
Stephen Bishop*

250 kilometer, ja måske endnu mere. Som sagt består hulen mest af kalksten, men på enkelte steder finder man meget smukke gipsformationer, for eksempel i det såkaldte Cleveland's Cabinet. I den yderste ende af hulen er der ligeledes en mængde velformede stalakitter (se noten, bind 5).

Vi betalte vore tre dollars og fik hver en lampe, som har vist sig at være meget mere velegnede, end de fakler man tidligere har benyttet. Med vor fører i spidsen

gik vi ind i en rund åbning, der var cirka 12 meter lang og lignede en almindelig kælderhvælving. For enden af denne indgang kom vi ind i en grotte, hvis gulv var hundrede gange mere jævnt end den vej, vi havde kørt på mellem Louisville og Bell's Tavern. Dertil var grotten høj og hvælvet som den prægtigste buegang. Under krigen med England i 1812 havde man i denne gang samlet og tilberedt store mængder af salpeter²⁾. Men nu standsede vi ikke, før vi nåede *The Houses of the Invalids*, Invaliddehusene. Disse huse, eller rettere sagt hytter, blev bygget i 1841 af en dr. Mitchell, der praktiserede i byen Glasgow i Kentucky. Hytterne skulle bruges i behandlingen af patienter med svindsot. Dr. Mitchell mente, at mammuthulens ensartede temperatur og tørre luft om vinteren måtte være særdeles helbredende for de ulykkelige, der led af bryst- og lungesygdomme. Disse småboliger blev bygget af mursten og forsynet med døre og vinduer, som om det var muligt at lyset kunne trænge ind. I stedet for et tag blev der spændt lærred over hytterne til beskyttelse mod støvet, og man indrettede boligerne, så de var bekvemme og komfortable. Desuden ansatte man et tilstrækkeligt antal sygeplejere, og i september samme år blev sytten patienter med svindsot så bragt ind i disse underjordiske rum. Det var fortvivlelse, der havde tvunget disse ulykkelige til – som et sidste forsøg – at underkaste sig en kur i mammuthulen.

Staklerne boede i dette fængselslignende sted i fire lange måneder, og deres kærlighed til livet må i sandhed have været stærk, eftersom de ville købe det med et så langt savn af solskin og den frie, friske luft.

Mammuthulen, der er en kalkstensgrotte, blev opdaget i 1801 af en ulvejæger, der forfulgte en anskudt ulv ind i en af gangene.

Ingen af patienterne havde i disse fire måneder forladt hulen. Ja ikke engang nærmet sig dens udgang for at se dagslyset. De havde lys og lamper dag og nat, og deres mad, drikke, forfriskninger og andre fornødheder blev bragt ind i hulen. Der herskede en sælsom stemning blandt dem, men man besøgte alle de forskellige interessante dele af hulen, hvis man da ikke var bundet til sit sygeleje. Sang og dans oplivede det ellers så mørke og sørgelige opholdssted.

Da de to første måneder var gået, bemærkede man hos næsten alle de sytten patienter, at kræfterne begyndte at svigte. De fik smerter i øjnene og blev melankolske. Men trods dette, var de ikke til at røkke i deres tro på en hurtig helbredelse, og det var først, da

flere af dem med korte mellemrum døde, at de resterende i panisk rædsel forlod det underjordiske hospital. De døde alle sammen kort tid efter – ligeså deres doktor, og med ham blev også hans idé begravet.

Men kæmpehulen har ikke blot været benyttet til jordiske formål, men også til himmelske. Metodisterne holdt gennem flere år deres gudstjenester i en af de største af grotterne. Mange hundrede mennesker kom langvejs fra for at deltage, og det må have været et gribende syn, at se en så from og religiøs menighed forsamlet til bøn og gudstjeneste i disse underjordiske, festligt oplyste rum, at se deres præst fra en af de høje stenblokke bringe Himlens velsignelse over den knælende menighed.

Efter at have gået rundt i ruinerne af Invalidehuse-
ne gik vi ind til *The Giant's Coffin*, Kæmpens Ligkiste. Det var en kæmpestor firkantet kalkblok, der stod midt på gulvet i en sidehvælving. Herfra krøb vi igennem en lav, smal gang, der var fuld af flagermus og hvor vanddråber dryppede ustandselig. Den blev kaldt *The Valley of Humility*, Ydmyghedens Dal. Vi passede denne gang uden uheld og kom nu ned til et amfiteaterlignende rum. Her satte vi os på stenblokke og drak et krus vand af en lille kilde, men den stærke svovlsmag var ikke behagelig. Så kravlede vi videre gennem en endnu smallere og lavere gang end den ovenfor omtalte. Her måtte vi benytte både knæ, albuer og hænder for at komme igennem.

Nu nåede vi frem til Ekkofloden, som deler hulen i

Ekkofloden, som deler hulen i to dele.

to dele. Vi steg ned i en båd for at sejle over til den anden bred. Der herskede her en tavshed, der både var skrækindjagende og højtidelig. De dybe vande slog lydløst mod vor båd, og på bredderne rejste klipperne sig så højt op i luften, at man ikke kunne se deres toppe i det uhyggelige mørke. Det mindede om en midnats-tur på en af de vilde floder i de fjerne vestlige stater, hvor indianere ligger i baghold, parat til ved det første glimt af månen at sende en kugle mod de frygtsomme rejsende. Men der var intet måne- eller stjerneglimt at vente sig i hulen. Oven over os havde vi et uigennem-trængeligt mørke. Under os lå det sorte, dybe vand, der kun nu og da reflekterede en lysstråle fra vore lamper, når Stephen tog hårdere i årerne. Der var lod-

rette stenvægge omkring os, og på deres mange kanter og takker kunne man indbilde sig at se dunkle omrids af træer, græs og blomster. Det var, som om alt var indhyllet i mørke skyer, og hele naturen var så ængstelig stille, som var det lige før en orkan eller mægtig storm skulle bryde løs. En følelse af kommende farer ledsaget af en beklemthed i sindet måtte gribe enhver – og der kom ikke en lyd over vore læber...

Pludselig begyndte Stephen at synge. Hans stemme var dyb og klar, og ekkoet af hans vilde indianerkrigsang kom tilbage hundrede gange, som om mørkets og dybets ånder svarede igen i et mægtigt, brusende kor. Men da den sidste tone døde hen, herskede der igen en gravens stilhed. Mr. Brady affyrede sin seksløber, og disse skud forårsagede et så stærkt og vedholdende ekko, som jeg aldrig har hørt i mit liv. Hver eneste krog i kæmpehulen sendte tordenbudskabet tilbage. Det lød, som om myriader af vilde dyr hylede og skreg i en kamp på liv og død, som om hundrede kanoner blev affyret efter hinanden, og vandet i floden skælvede ved denne voldsomme larm. Jeg er sikker på, at der gik en halv snes minutter, inden de bævende luftstrømninger atter genfandt deres rette hvilepunkt. Men stilheden varede ikke længe. Stephen begyndte at synge en af sydens utallige melodiose negersange, og da vi kendte den fra en af vore tidligere udflugter sang vi med som kor. Og vi nåede under spøg og latter den modsatte bred af Ekkofloden.

Stephen havde været fører i mammuthulen i over ti år. Han var cirka 30 år og tilhørte hulens daværende

ejer. (Senere har jeg erfaret, at Stephen er blevet frigivet ved sin ejermands død og er udvandret til negerrepublikken Liberia i Afrika). Hans mor var neger, men hans far indianer. I det lange tidsrum, han havde vist de rejsende rundt i hulen, havde han tillagt sig en for hans stand usædvanlig dannelse, og af de mange naturforskere, som havde besøgt disse kæmpekatakomber, havde han lært en mængde latinske ord og videnskabelige udtryk, som han senere brugte og gjorde stor lykke med, når han var guide for ikke-fagfolk eller andre, der ikke havde studeret naturvidenskab. Han havde lært sig selv at læse og skrive og talte foruden engelsk et særdeles godt fransk. Han fortalte os, at der endnu ikke var indtruffet et ulykkestilfælde i hulen. Kun én eneste gang var en besøgende blevet angrebet af en heftig feber. Men Stephen havde taget den syge på nakken og båret ham ti kilometer til hulens udgang, hvor den friske forårsluft straks havde forbedret den syge mands tilstand.

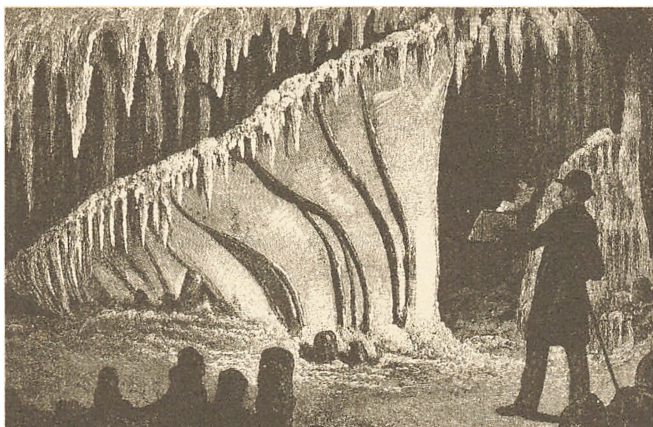
Der er flere floder i hulen end Ekkofloden. De største er foruden sidstnævnte Styks- og Lethefloderne³⁾. Det hænder, at stærke regnskyl får floderne til pludselig at svulme op og forhindrer de besøgende i at komme ud. Men i sådanne tilfælde er der en nødudgang, nemlig gennem et snævert pas, der kaldes Skærsilden. Her må man krybe på alle fire for at undgå et måske længere ophold i hulen.

Det såkaldte Cleveland's Cabinet er en lang og hvælvet allé. På dets vægge så vi de smukkeste gipskrystaller, som man kan tænke sig. Mange af disse fint forme-

de gipskrystaller var faldet ned på jorden eller slået ned af de besøgende, som alle naturligvis vil have et minde med hjem fra mammuthulen, og derfor ikke holder sig tilbage for med deres stokke at nedbryde mere, end de tager med sig.

Jo længere vi trængte frem, desto smukkere gipsformationer så vi. Fine, spæde blomster, mere hvide end nyfalden sne, hang i spinkle stilke ned fra det hvælvede loft. Ved væggene stod miniaturetårne og kirkespir, kupler og store træer mellem hinanden, og den mørke klippebaggrund fremhævede malerisk alle disse – en lunefuld naturs – smukke fostre. Det er næsten umuligt med ord at beskrive dette prægtige kabinets gipsformationer. Gå ved forårstid ind i en have! Pluk de smukkeste blomster, der findes der. Bind dem sammen i en buket, og forestil Dem disse blomster ti gange smukkere og finere end de i virkeligheden er – og tænk Dem derefter disse blomster forvandlet til snehvid marmor – så vil De have en idé om, hvad man ser i Cleveland's Cabinet! Her finder man alle de sælsomme figurer, som vinteren maler på vore vinduesruder, omskabt til virkelighed, uden at vi behøver at frygte for, at de smelter mellem vore fingre. Her er miniaturebilleder af alle mulige firbenede dyr, af fugle, fisk, træer, buske og blomster, og alle er de vokset frem af den kolde, sorte klippe og opelskede og fredede i tavshed og mørke... Det er som om en forstenet, men smuk verden møder éns blik.

Efter at vi havde forladt Cleveland's Cabinet, blev luften klam og fugtig og væggene våde. Vi hørte usyn-

»Det er som en forstenet, men smuk verden...«

lige småbække risle mellem stenene. Mr. Crandall faldt i en vandpyt til knæene og råbte om hjælp, men Stephen beroligede ham og sagde, at der ikke var fare på færde. Crandall var vadet ud i et lille vandhul, der hed *Lake Purity*, Renhedens Sø, og Stephen bad ham komme ud af vandhullet, da vi skulle spise til middag og slukke vor tørst ved den klare kilde, som rislede ved vore fødder. Nu kom madkurven frem, og vi spiste og drak et par flasker vin til. Så hældte vi olie på lamperne og rejste os op for med nye kræfter at stride os videre frem i de underjordiske gange. Vi steg op ad en temmelig høj stige og krøb igennem et snævert hul. Stephen bad os nu om at se opad, og vi så store, dejlige vindrueklaser hænge over vore hoveder. Deres ranker snoede sig langs med væggene og jorden, og da vi lyste

ned, så vi frugten, halvt skjult af de brede blade, ligge for vore fødder. Jeg måtte røre ved dem for at overbevise mig om, at det ikke var rigtige druer. – Men, desværre var det kun den kolde sten, som havde omskabt sig i den friske frugts skikkelse...

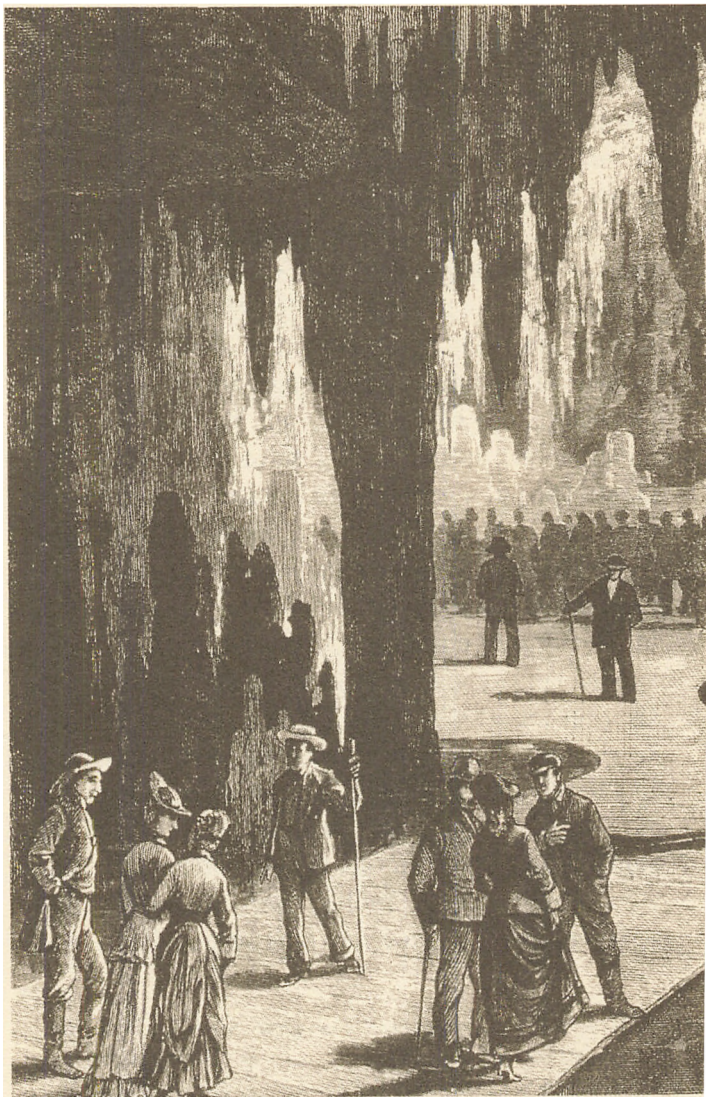
Fra denne underjordiske »vingård« begav vi os til *The Snow Ball Cave*, Sneboldhulen. Stephen oplyste den med bengalsk⁴⁾ lys. Her havde vi en vinterscene i måneskin. Foran os lå den frosne, hvide jord. Nogle steder så det ud, som om sneen var blæst bort og havde afsløret en og anden lille, brun plet. Lange istapper hang ned fra loftet og væggene, og i baggrunden syntes en hel dyngne snebolde at været stablet op med vilje, blot ventende på en flok skoledrenge, for at blive kastet omkring... Alt så koldt og vinteragtigt ud, men alligevel var luften så varm og frisk.

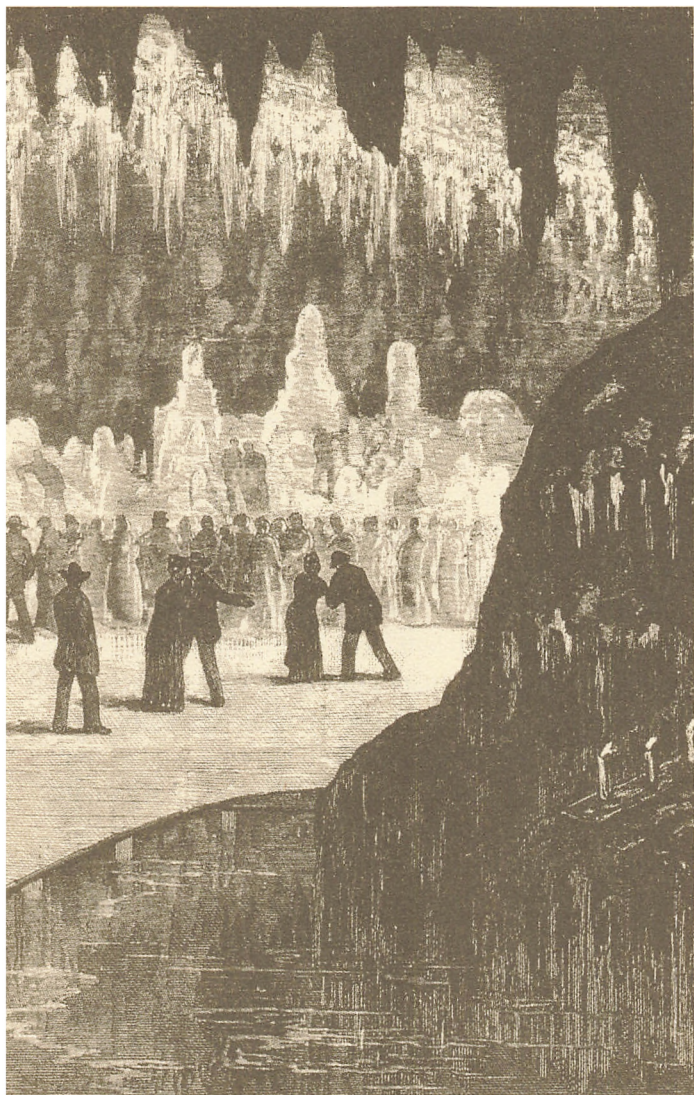
Fra Sneboldhulen tog vi vejen over de såkaldte *Rocky Mountains*, Klippebjergene, der vel i størrelse og udstrækning ikke kan måle sig med de virkelige Rocky Mountains, men som dog var temmelig vanskelige at passere på grund af deres mange sprækker og ujævnheder. Fra toppen af disse kalkstenshøje ser man til venstre et øde og mørkt rum, som meget træffende kaldes *The Dismal Hall*, Den uhyggelige Hal. Da vi drejede til højre, stod vi snart ved *Serena's Arbour*, Serenas Lysthus, og dermed var vi kommet til hulens endepunkt. *Serena's Lysthus* er et lille cirkelrundt rum. Det er cirka seks meter i omkreds og tolv meter højt. En gul stenart dominerer rummet, og når man lader sit lys skinne rundt i rummet, ser det ud som om sta-

laktitterne er de prægtigste draperier, der hænger i rige folder på væggene for at skjule opholdsstedet for en eller anden lille, velgørende fe. Der vælder en kilde frem i det ene hjørne, og vi bliver kun mindet om, hvor vi befinder os ved fårekylningernes piben og flagermusenes hastige vingeslag.

Vi begav os nu tilbage, og besøgte på vejen flere andre steder i hulen. Da vi havde vandret et godt stykke tid, bad Stephen os om at gå i forvejen, mens han blev tilbage. Han ville også have, at vi skulle slukke vore lamper, så vi kunne overbevise os om, hvilket umådeligt mørke, der herskede overalt. Vi gik derfor nogle hundrede skridt fremad, og satte os derefter på en klippeblok og slukkede vore lamper... Og først her, dybt inde i jordens skød, i disse sælsomt formede, hvælvede rum fik jeg og mine ledsagere et begreb om, hvad det vil sige at være blind. Da der var gået et kvarter, kom Stephen atter hen til os og lo hjerteligt, mens han lod sin lampe lyse på vore vist nok både blege og alvorlige ansigter. »Nu ved De, mine herrer, hvad mørke vil sige. Man bliver underlig til mode, ikke sandt? Det bliver alle, som har foretaget dette eksperiment her i hulen... Men se nu opad!« tilføjede Stephen, idet han halvt skyggede for sin lampe med sin hue. Og til vor store forundring så vi højt over vore hoveder nogle stjerner blinke. Vi gned vore øjne og kiggede på ny op-

Ill. s. 32-33: »En gul stenart dominerer rummet, og når man lader sit lys skinne rundt, ser det ud som om stalaktitterne er de prægtigste draperier, der hænger i folder på væggene...«

ad. Det kunne umuligt være noget synsbedrag. Ligesom i Nordens frostklare nætter så vi de lysende kloder på den mørke himmel. De skinnede og strålede, kom og forsvandt. Mr. Brady begyndte allerede at lede efter Orions Bælte⁵⁾ og andre stjernebilleder. Vi andre skulle netop til at hjælpe ham, da Stephen med en latter fortalte os, at det hele kun var et optisk bedrag. Stephen tog en sten og kastede den mod det, vi havde troet var himmelhvælvingen. Han bad os nu om at tænde vore lamper og viste os så, at det var det halvsjulte lys fra hans lampe, der havde reflekteret væggenes tusinde glimmerpletter og frembragt dette falske billede af en stjerneklar nat. Det var det eneste sted i den store hule, hvor man havde set et sådant fænomen. Derfor blev denne hvælving kaldt *The Star Chamber*, Stjernerummet.

Men vi fortsatte gennem de bugtede, labyrintiske gange og stier, og nu kom vi til Young's Dome, som var navngivet efter den mand, der først ejede hulen. Her bad vor fører os om at kravle op på et par store stenblokke. Herfra kunne man stikke hovedet ind i et temmelig stort, firkantet, vinduesformet hul. Nu tændte Stephen flere bengalske lys, og vi så en mægtig kuppel, der i gotisk storhed med piller og statuer hvælvde sig højt over vore hoveder. Vandet løb i strømme ned over de blanke vægge og forsvandt i dybet under os med en brusen som fra en lille elv.

Mr. Brady mente, at hele mammuthulen var opstået ved en eller anden pludselig naturomvæltning, men jeg tror snarere på Stephens påstand om, at vandet gen-

*Et senere foto (omkring 1892) af en gruppe turister
på picknick i mammuthulen.*

nem årtusinder med sin vældige kraft har udhulet alle disse gange og labyrinter.

Da vi på tilbageturen atter sejlede over Ekkofloden, affyrede Mr. Brady igen sin pistol, men næppe var ekkoet begyndt, før vi hørte høje skrig, og snart erfarede vi, at disse skrig kom fra flere unge kvinder, der netop i samme øjeblik satte over floden. Deres båd var på begge sider prydet med rækker af lamper, og de dukkede frem fra et af de mange miniatureforbjerg, som de sorte klippeblokke danner på Ekkoflodens bredder. Damernes båd blev fulgt af et fartøj, hvor herrerne

havde taget plads. Også denne båd var forsynet med lamper. Vi modtog disse uventede gæster med et hurra, og Stephen begyndte at synge en af sine smukke negersange, som vi i kor sang med på... Det var et mægtigt, tordnende kor, og skønt det kun bestod af få stemmer, så kom det tilbage fra hulens gange og hvælvinger med en kraft som af tusinde røster. Før havde alt på floden været øde og stille. Nu var her lys og glæde. Det var, som en magiker pludselig med sin tryllestav havde rørt ved de nøgne, sorte, uhyggelige vægge og med sine besværgelser fremkaldt et smilende billede midt i en ørken af ensomhed... Men nu passerede bådene forbi hinanden. Der lød atter hurraråb, der blev viftet med lommetørklæder, og det bengalske lys kastede et sælsomt skær over de glade mennesker og den stille flod...

Men snart var det forbi. Førerne trak i årerne, sangen forstummede, lysene slukkedes og de oplyste både forsvandt bag en af de mange klippeblokke. Der var atter stilhed, tavshed og mørke på Ekkofloden, og det var først, da vi landede på den anden side, at hvælvingerne på ny klang af ekkoet fra Mr. Bradys pistol. Det var afskedssalutten til alle mammuthulens herligheder!

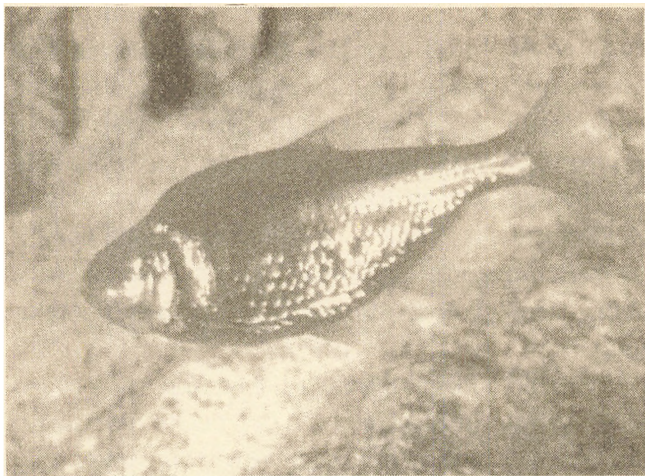
Siden man første gang opdagede hulen, er der gjort mange fund i den. Man var kun trængt nogle få kilometer ind i disse mørke hvælvinger, da man stødte på et gabende, tilsyneladende bundløst svælg, *The Bottomless Pit*. Det var her, at Stephen, som det første

menneske, vovede at trodse den skumle afgrund ved at kaste en stige over den flere meter brede revne. Han krøb over stigen, og ganske alene, kun forsynet med nogle fakler og en lille madkurv, banede han sig vej gennem labyrinten, indtil han endelig nåede Ekkofloden. Senere har man opdaget mange af de her tidligere skildrede afsnit af hulen, og fremover vil man nok finde mange nye grotter. For det er på dette tidspunkt stadig umuligt at gætte sig til hulens hele udstrækning.

Der er ikke meget dyreliv i mammuthulen. Det indskrænker sig til flagermusene og enkelte insekter, der lever i de underjordiske gange og hvælvinger. I floderne finder man en blind fisk, *amblyopsis spelaea*, der af talrige forskere er gjort til genstand for mikroskopiske iagttagelser og videnskabelige undersøgelser. En ting er disse mænd imidlertid enige om, og det er, at denne fisk ikke altid har været blind, men at den, efter at have fundet vej til hulen lidt efter lidt har tabt synskraften på grund af synsorganets ubrugelighed i dette evige mørke. En anden fiske- eller insektart, som mere eller mindre frivilligt har slået sig ned i grotten er en slags flodkrebs, *blind crayfish*, som dog kun findes i et mindre antal.

Det er for øvrigt sandsynligt, at floden *Green River* gennem underjordiske kanaler har forbindelse med hulens floder, og denne antagelse bekræftes af, at man har fundet et eksemplar i *Green River* af samme slags blinde fisk, som lever i mammuthulen.

For nogle år siden fandt man i en fordybning i en af

*»Der er ikke meget dyreliv i mammuthulen...
I floderne finder man dog en blind fisk, der er gjort til genstand
for mikroskopiske iagttagelser og videnskabelige undersøgelser.«
(Ill.: Amblyopsis rosae).*

gangene i Gothic Avenue to mumier, der ganske ligner de ægyptiske, som man ser på museerne. Man mener, at det er ligene af to indianere, der i en fjern fortid har forvildet sig ind i hulens gange og er bukket under for sultedødens kvaler.

I nærheden af Gothic Avenue ligger det såkaldte *Bacon Chamber*, Skinkekammer. Det er et stort rum, hvor kalkstensformationerne nøjagtig ligner flere hundrede skinker, der i deres hvide overtræk hænger ned fra det hvælvede loft.

Hulens temperatur er den samme vinter som som-

mer, og den er yderst behagelig. I nærheden af floderne og de stillestående småsøer kan luften undertiden være lidt fugtig, men varmegraden svinger kun lidt.

Vi opholdt os cirka 16 timer i hulen, og trods den store afstand vi tilbagelagde, trods de mange forhindringer, vi mødte i hulens snævre gange i form af nedfaldne stalaktitter, så var ingen af os synderlig trætte, da vi nærmede os udgangen. Men vor madkurv var tom og vore flasker ligeså, da vi stoppede ved den lille, tidligere omtalte kilde, hvis vand smagte meget bedre end første gang – nok fordi vi var så tørstige.

Da vi gik ud af hulen strømmede en duftende sommernat os i møde. Der var klare stjerner på himlen, og lysende gule, blå og røde insekter spredte sig over træer og buske som et fintmasket net af fosfor og flammende svovldråber.

Vor vogn havde ventet på os i flere timer, og inden vi nåede Bell's Tavern, stod solen højt på himlen. Men vi var trætte nu, og det varede ikke længe, før vi alle tre lå i en sund søvn i de store senge under moskitofrhængene.

Næste dag besøgte vi en anden grotte. Det var White Cave, som lå nogle kilometer nord for hotellet. Denne hvide hule er kun få kilometer lang, cirka tyve meter bred og en tre-fire meter høj, men dens stalaktitter og stalagmitter er næsten endnu mere imponerende end mammothulens. White Cave blev opdaget i 1842 af nogle salpeterarbejdere. På sit lille område har den de mest pragtfulde drypstensformationer, som selv en

mindre rig fantasi kan forvandle til domkirker, temp-
ler, søjler, kæmpekaktusser, draperier og hundrede
forskellige figurer. (Kilde: »Reisen in Nordamerika in
den Jahren 1852 und 1853. Dritter Band«. Af dr. Mo-
ritz Wagner og dr. Carl Scherzer).

Da vi kørte fra Bell's Tavern tilbage til Louisville skete
der intet, som er en omtale værd. Ganske vist brød vor
diligence sammen, hvilket kostede os et stop på flere
timer, men det var jo kun, hvad amerikanerne kalder
an accident, et uheld, og vi kunne prise os lykkelige
for, at der ikke skete skader på passagerernes kroppe
og lemmer.

Da vi ankom til Louisville fandt vi en lille dampbåd,
»Ben Franklin«, som vi bestemte os for at sejle til Cin-
cinnati med.

Og nu er vi så igen på Ohiofloden!

Der er cirka 200 kilometer fra Louisville til Cincinnati.
Og de var snart lagt bag os i den lille, hurtigsejlende
damper, der bærer den berømte bogtrykker og politi-
kers navn. Der var kun få kahytpassagerer om bord.
Derimod var der mange irlændere og tyskere, der
skulle til »vesten«. Transporten ad den 200 kilometer
lange flodstrækning kostede dem en dollar hver. På
denne båd blev der også spillet kort. En ung advokat
tabte på mindre end en halv time flere hundrede dol-
lars til en slavehandler fra Kentucky.

Vi så stadig de samme smukke, smilende landskabs-
scener langs Ohioflodens bredder helt til Cincinnati.

*Som bevis på at man havde været i mammuthulen,
lagde turisterne en sten i en bestemt bunke,
som efterhånden blev 3,5 meter høj.*

Benjamin Franklin (1706-90), politiker, fysiker og bogtrykker

Næsten hver time passerede vi en lille by. De havde forunderlige navne. En kaldtes således *Rising Sun*, Den opgående Sol, mens en anden hed *Aurora*, Morgenrøde.

Klokken elleve om aftenen kastede vi anker ud for

Cincinnati, og næste morgen gik Mr. Brady og jeg i land og indkvarterede os i et ganske godt hotel, Broadway House.

Ohio er en fri stat. Slaveri tåles ikke her, og det er en af hovedgrundene til, at staten er blomstret op så hurtigt; og denne fremgang fortsætter dag for dag på grund af befolkningens og emigranternes flid og virkelyst.

Staten Ohio ligger omgivet af staterne Virginia, Kentucky, Indiana, Michigan og Eriesøen. I 1840 viste folketællingen, at der var halvanden million indbyggere. I 1850 var tallet to millioner. Hovedprodukterne er majs og forskellige andre kornsorter, tobak, vin, silke,

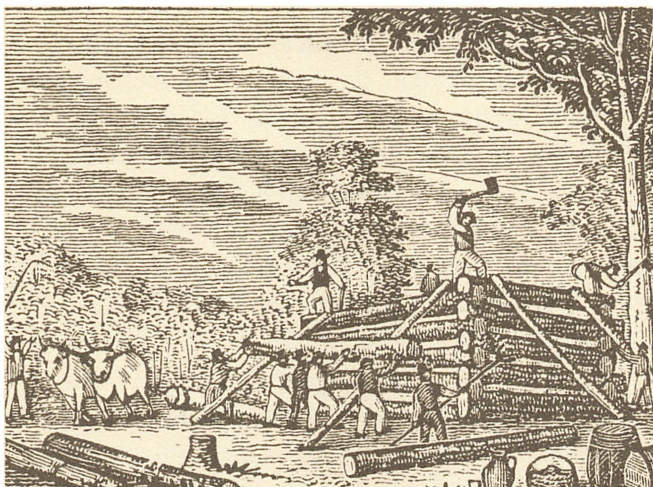
Tobaksplante. (Tegning fra Lobels Botanikbog, 1570).

kul og jern. Flere store floder gennemstrømmer staten, og dens grænse mod syd er Ohiofloden, som kan besejles i hele sin længde af dampskibe.

Som sagt er Ohio vokset ualmindelig hurtigt. Den dag i dag lever de første hvide mennesker, som blev født nord for Ohiofloden. Det er tyskere, og det kan ikke nægtes, at denne nation har bidraget væsentligt til statens grokraft.

En stor skare tyske indvandrere blev tiltrukket af den frugtbare jord, det sunde og gunstige klima og statens fortrinlige handelsbeliggenhed, og især siden 1825 er der sket mange forbedringer og opført nye anlæg. For eksempel fuldførte man i 1832 den prægtige Ohiokanal, og samme år påbegyndte man anlæggelsen af ikke færre end 13 jernbaner. Som et bevis på industriens store opsving, kan jeg fortælle, at af de 56.000 tons jern, som Kentucky og Ohio sammenlagt leverede i 1848, kom de 22.000 tons alene fra Cincinnati. Ohio hørte tidligere til Virginia, men har været selvstændig stat siden 1803.

I statens forfatning stod der udtrykkeligt, at regeringens magt skulle indskrænkes til et minimum. Derfor blev embedsmændene meget slet lønnede. Guvernøren tjente for eksempel kun 1.200 dollars om året, og desuden måtte han give afkald på sin veto-ret og sin ret til at udnævne andre embedsmænd. Han og senatorerne vælges kun for to år, repræsentanterne for et år. Stemmeberettiget er enhver borger, som er fyldt 21 år og som har opholdt sig i staten og betalt skatter i et år. I 1850 var indtægterne godt tre millioner dollars og ud-

»...yankeen har gjort lyst i de tætte urskove med sin økse.«

gifterne knap det samme beløb. Samme år var der 6.826 skoledistrikter, hvor over 90.000 børn gik på de offentlige skoler. I 1850 blev der bygget 153 nye skoler.

Jeg nævnte tidligere, at især tyskerne havde bidraget meget til denne stats opblomstring og rigdom, og måske ville det være rimeligt, at skildre den tyske nations fortjenester i hele den nordamerikanske Union. Så meget desto mere, fordi næsten alle amerikanske forfattere i tavshed forbigår alt, hvad der kan siges til fordel for de tyske indvandrere. Disse forfattere tilskriver udelukkende deres egne landsmænd æren for alle de berømmelsesværdige gerninger, der er udført siden Unionens grundlæggelse.

Men de fem millioner tyskere, der udgør næsten en fjerdedel af De forenede Staters befolkning, har været lige så fortjenstfulde for landet som englænderne, skotterne og irlænderne, og deres ret til at leve i landet er lige så ubestridelig som englændernes, selv om tyskerne ikke har noget kongeligt fribrev⁶⁾ på denne ret. Ligesom kreoleren ofte er skovmand og jæger, indvandrerer i syden er plantageejer, og yankeen har gjort lyst i de tætte urskove med sin økse – så er den overvejende del af tyskerne i Nordamerika for det meste agerdyrkere og landmænd. Det var tyskerne, der indførte en rationel og forbedret kvægavl. Det var dem, der plantede vin og indigo og gav impulsen til silkeavl. Men tyskerne er også dygtige håndværkere. Det var tyskere i Pennsylvania, der opfandt den berømte og nu uundværlige amerikanske økse, de store leer og en mængde andre nyttige landbrugsredskaber.

Et af de største mekaniske genier i Amerika var David Rittenhouse⁷⁾. I Løhers værk om tyskerne i Nordamerika står der om Rittenhouse:

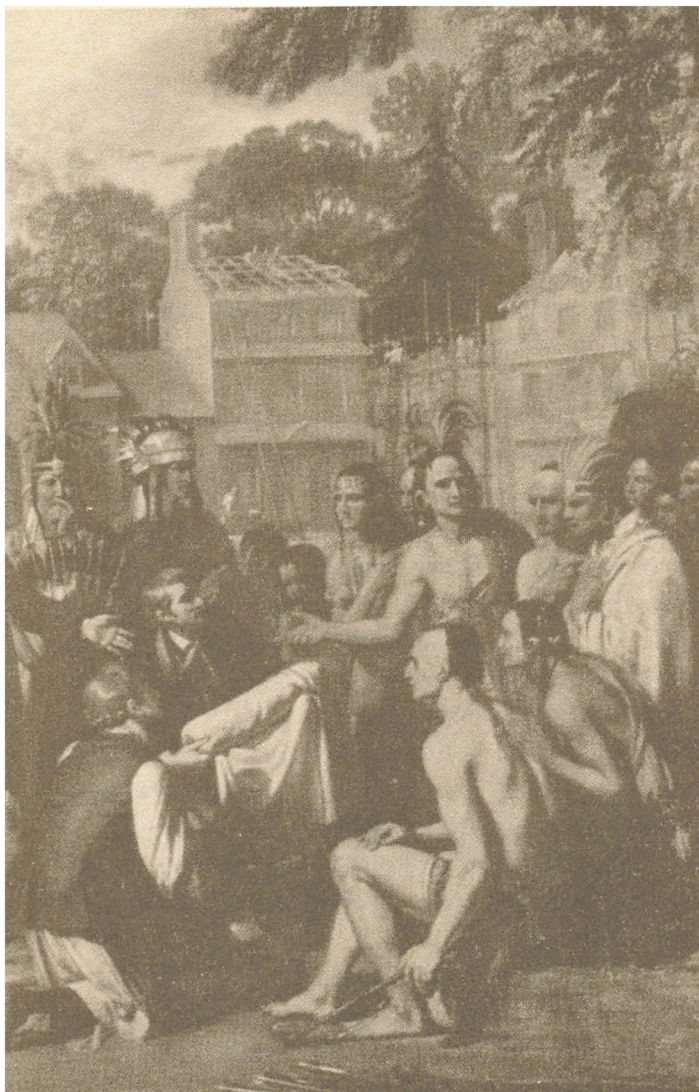
»Han står i berømted og fortjeneste ved siden af Benjamin Franklin. Det samme gælder hans ædelmodighed og åndsstorhed. Han var en stor tænker og en forkæmper for sand humanitet. Han blev født i Germantown i 1732. Til sit attende år gik han bag ploven. Blev derefter urmager, berømt astronom og senere en af den nyere mekaniks opfindere. Rittenhouse og en anden tysker, Henry, arbejdede sammen i Lancaster om mange mekaniske forbedringer. De byggede endog

en slags dampbåd, som sejlede på Conestogafloden til Lancaster. Man formoder, at Robert Fulton dengang var sadelmagerdreng i denne by. To andre dampbådsopfindere, Fitch og Ramsay, kom også fra Pennsylvania. Men Rittenhouse og Henry fortsatte ikke deres eksperimenter med dampbåde, for de var ivrigt optaget af at finde ud af, hvordan man kunne beregne længde- og breddegrader til søs. På samme tid havde Thomas Gottfried, tidligere malerdreng i Germantown, gjort store forbedringer med skibskvadranten⁸⁾, og Rittenhouse og Henry perfektionerede yderligere deres landsmands værk. Og ligesom det var tyskere, der først slog sig ned i Ohio, så var det også tre af deres landsmænd, der i 1811 sejlede ned ad Ohiofloden i den første dampbåd, nemlig skibsrederen Rosenfeld, maskinmesteren Becker og kaptajnen Heinrich.«

William Penn⁹⁾, der grundlagde staten Pennsylvania, indbød personligt tyskerne til at bosætte sig i hans stat. Han havde besøgt Tyskland, og i området ved Rhinen havde han mødt et stærkt, flittigt og nøjsomt folkeslag. Han havde opfordret alle, der havde lyst, til at udvandre til Amerika og slå sig ned på et sted, hvor de kunne føle sig hjemme. Allerede to år før Penn var Henry Frey og straks efter ham Plattenback ankommet til Pennsylvania som de første blandt mange efter-

Ill. s. 48-49: Den berømte kvæker-leder William Penn modtog både indianere og kolonister i sit hjem 'Pennsbury Manor'. På maleriet (af Benjamin West) lover Penn evigt venskab med delaware-indianerne.

følgere. I 1682 blev disse mænd i et og alt betragtet som borgere i deres nye fædreland.

1685 grundlagde mennonitter¹⁰⁾ fra Frankfurt byen Germantown ved Schuylkillfloden. Andre bosatte sig ved Susquehannafloden og atter andre i staten New York ved Mohawkfloden. Enkelte drog sydpå til Rappahannockfloden i Virginia, til North og South Carolina og senere ind i Georgia. Overalt udmærkede disse tyskere sig ved flid, ærlighed og frihedstørst. Men også med en last, som de havde bragt med hjemmefra: Egensindighed.

I lige så høj grad og lige så tappert som englænderne og irerne, havde tyskerne vædet den nye verdens jordbund med deres eget blod i kampen mod indianerne og andre fjender, og tyskerne havde til forskel fra andre europæere været bedre til opdyrkning af landet. De behandlede altid negrene og de indfødte pænt, og hvad enten de nu var mennonitter eller kvækere, herrnhutere¹¹⁾ eller schwenckfeldere¹²⁾, lutheranere eller katolikker, så havde tyskerne aldrig ladet det mangle på kærlighed til Gud og til næsten. For hundrede år siden kunne de i Pennsylvania gentage, hvad de ti år tidligere havde sagt til regeringen i Harrisburg: »Vi tyskere er denne stats marv og kraft!« – Og disse ord er gyl-dige den dag i dag i Ohio og andre stater mod nord og vest i Amerika.

Da antallet af tyske nybyggere tiltog i Pennsylvania, så udvidede de deres bebyggelser længere vestpå, og fra Susquehanna- og Delawarefloderne strakte deres kolonier sig i en lang kæde, der snart gik forbi Alle-

»De tyske kolonister levede fredeligt med de røde mænd..«

ghanybjergene. Deres kolonier mod vest var ældre og langt mere udstrakte end englændernes, men tysker-

nes ejendomme led ofte betydelig skade i kampene mod indianerne. Alligevel levede de langt mere fredeligt med de røde mænd end englænderne. Den berømte delawareindianerhøvding, Tammany, som har givet navn til den berømte demokratiske kongresbygning i New York, var en stor ven af de tyske kolonister, som ofte svirede med ham i skovene. Tyskeren Jacob Kreider var meget gæstfri over for de røde mænd. Han modtog dem i sit blokhus og vandt stor anseelse blandt dem, da han forudsagde en måneformørkelse.

Også som jægere udmærkede tyskerne sig, og man har ikke glemt familien Franciscus' og Conrad Secks jagthistorier. Om familien Franciscus fortæller Løher, at alle dens medlemmer var fortrinlige jægere. Familiens stamfar blev en nat vækket af en raslen ved døren. Da han åbnede den, sprang en stor ulv imod ham og slog klørerne i hans bryst, men han greb ulven om struben med begge hænder, mens han råbte til sin datter, at hun skulle hente hans store jagtkniv. Pigen kom springende med kniven, og mens faderen holdt ulven fast, skar hun uforfærdet hele bugen op på det glubske dyr.

Conrad Seck var en af de første kolonister ved Susquehannaflodens nordlige del. Han tilbragte uger alene i skovene. Engang fik han at vide, at tre panterkatte strejfede omkring i nærheden af hans hytte, og få dage senere havde han dræbt dem alle.

Også Conrad Weisers navn lever endnu i folkemunde. Fra Schwarzwald var han i 1710 kommet til New York og havde senere slået sig ned i Pennsylvania.

Maleri fra den fransk-indianske krig, 1754-63.

Efter at have fået tilladelse af Conrads far, tog en indianerhøvding ham med til mohikanerne, som han levede blandt i længere tid. Her lærte han urbeboernes sæder og skikke, og senere har han som udsending for regeringen i Pennsylvania og Virginia afværget mange krige og sammenstød med indianerne. De lyttede gerne til hans råd og ville helst afslutte traktater med ham, fordi han var sandfærdig og trofast. Hans rejser til de fjerntboende stammer gav de første oplysninger om, hvordan man skulle forhandle med indianerne, og

mange områder mod vest er blevet opdaget af ham.

I den fransk-indianske krig (1754-63) var Weiser øverstbefalende for ni kompagnier. Han var kolonitroppersnes egentlige anfører, og han kunne fremskaffe forsyninger til sine tropper og vise dem vejen. Da han døde i 1760 i en alder af 69 år, valfartede indianerne til deres »gode faders« grav, og alle kastede de en håndfuld jord på graven. En simpel mindesten ved Wommelsdorf viser det sted, hvor denne fortjenstfulde tysker har sit sidste hvilested. Man kan godt forstå, hvorfor indianerne holdt så meget af ham og havde så meget at takke ham for. Han var den første, der kom med det forslag, at man skulle sende hvide mænd ud blandt indianerne. Her skulle de bo og med venlighed og afholdenhed være et godt eksempel for indianerne, og gennem indianernes eget sprog skulle man bibringe dem kristendommens mest enkle og lette læresætninger og samtidig lave kristne tekster til indianernes melodier.

Herrnhuterne gik ind på Weisers idé. Han lærte dem indianersproget, og de vandrede så ofte i skovene, at en fodsti blev dannet fra deres hjem helt vestpå til staten Wyoming. De forstyrrede ikke indianerens jævne og ligefremme sindelag med hård trosforkyndelse.

De optrådte som den røde mands sande velgørere. De gav ham mad og klæder og viste ham, hvordan han skulle bygge boliger og dyrke jorden, og de oversatte biblens bønner, salmer og andre afsnit til indianersprog. De lærte dem at læse, og de trykte bøger, der kunne mangfoldiggøre biblens lære. En missionær ved

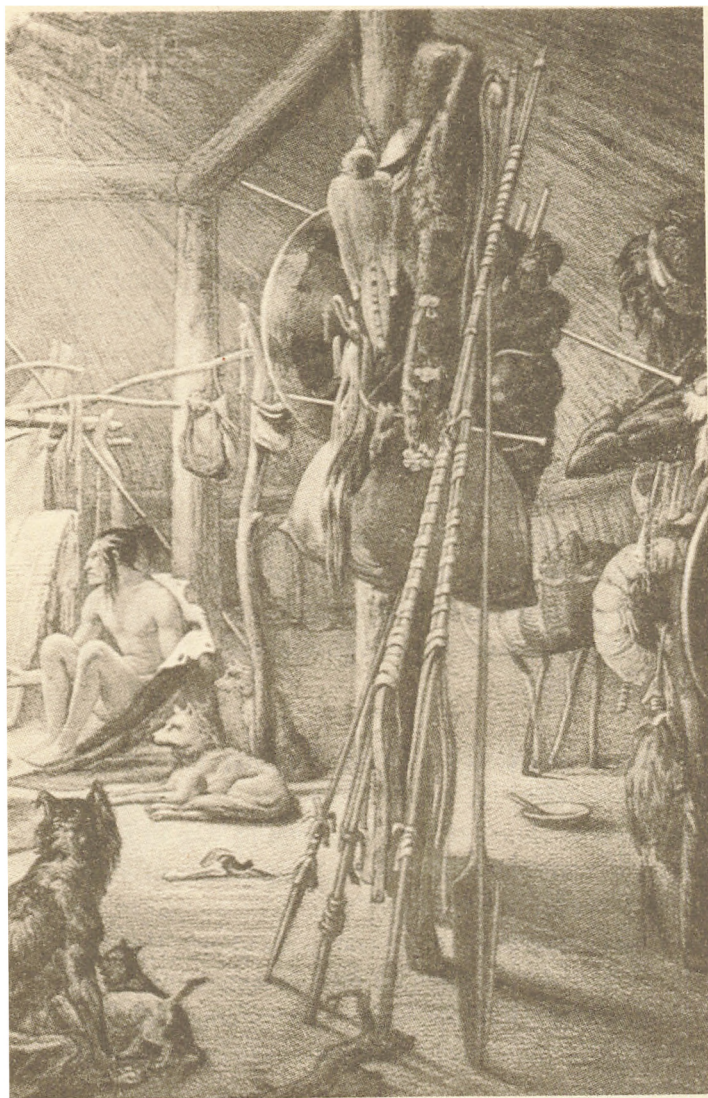
navn Zinzendorf havde rådet herrnhuterne til ikke at tage hensyn til, hvor mange af indianerne, der blev døbt, men i stedet sørge for, at de blev vendt bort fra deres hedenske tro, og at deres levevilkår blev forbedret. Sammen med Weiser rejste Zinzendorf rundt blandt indianerne og besøgte deres landsbyer. Han gjorde et stort indtryk på dem ved sin kærlige og modige optræden. De sagde til ham: »Broder, du har gjort en lang rejse over havet og prædiker både for de hvide og for indianerne. Du vidste ikke, at vi boede her. Og vi kender ikke noget til dig... Alt dette kommer fra Oven! Men du er meget velkommen. Også dine brødre... Tag dette wampumbælte¹³⁾ som et bevis på, at vi mener, hvad vi siger!«

Men yankeekræmmerne, som solgte brændevin til indianerne, forsøgte at ophidse dem mod Zinzendorf. De lejede endog en rød mand til at dræbe missionæren. Denne indianer sneg sig hen til Zinzendorfs telt og trak sagte forhænget til side. Zinzendorf sad og skrev, optaget af sine egne tanker. Foran ham lå en klapperslange. Den krøb nærmere og nærmere hen til ham. Til sidst bugtede den sig hen over hans støvler og forsvandt i teltets baggrund. Zinzendorf havde intet bemærket. Men indianeren slog alle mordtanker ud af hovedet. Han ilede bort og råbte: »Ingen kan dræbe

Ill. s. 56-57: En indianer-høvdings bolig.

(Maleri af Karl Bodmer, omkring 1839). »Herrnhuterne forstyrrede ikke indianernes enkle og ligefremme levevis.«

denne hellige mand. For han har en slange som sin skytsengel!«

Men omstændighederne tvang også tyskerne til at deltage i kampene mod indianerne. I hele det 18. århundrede måtte de være rustede mod overfald. De tog ivrigt del i alle krige, og endnu den dag i dag ser man de øde pletter, hvor de nedbrændte huse engang har stået. I juli i 1757 bragte man en morgen en præst ved navn Kurz ligene af syv af hans sognebørn. De var aftenen inden blevet skalperet af indianerne og kom fra en og samme familie.

En gammel præst, der var ansat ved den tyske bjergkirke i nærheden af Lebanon, fortalte, at man ofte tog flintbøsser med til kirken. Ikke for at forsvare sig mod vilde dyr, som man kunne møde undervejs, men for at værges mod de endnu mere vilde indianere. Under gudstjenesten holdt bevæbnede mænd vagt uden for kirken.

De første kolonister i West Virginia var de tre Eckerlin-brødre. De boede i blokhuse i skovene ved Cheatfloden. Da en af brødrene engang kom til fortet Pleasant med pelsværk, som skulle byttes for krudt og andre fornødenheder, troede man ikke, at han kunne bo så alene med sine brødre i de fjerne skove. Man troede, at han var en spion og mishandlede ham på det skammeligste. Derefter fulgte man med ham til Cheatfloden. Her fandt de blokhuse i aske og hans brødre myrdede.

*»I juli 1757 bragte man en morgen en præst
ved navn Kurz ligene af syv af hans sogneborn.«*

På grund af deres religiøse overbevisning, der blandt andet udelukkede alle voldsgerninger, kunne

*De tyske kolonister blev opfattet som flittige og nøjsomme.
Deres byggestil var karakteristisk med solide sten.*

mennonitterne, tunkerne¹⁴⁾ og herrnhuterne ikke deltage i krigen, og de var derfor udsat for mange trængsler i disse urolige tider. Derfor rejste de mod vest for at finde mere rolige omgivelser. Nogle drog til Canada, andre slog sig ned på bredden af Mississippifloden ved Cape Girardeau i det nuværende Missouri, og atter andre bosatte sig i det sydlige Arkansas, hvor de såede den første hvede og byggede møller. Denne udvandring mod vest begyndte cirka 1750.

På sine strejftogter i indianernes områder i 1748 blev Weiser ledsaget af Christopher Gift. Sidstnævnte anlagde sammen med elleve familier i 1752 den første koloni vestpå ved Schurtee, en af Ohioflodens bistrømme. Sammen med flere herrnhutere nedsatte Chr.

Post sig i 1761 endnu længere vestpå. Allerede i 1758 havde han været ved Big Beaverfloden, og indianerne »bar ham i deres hjerter, så han intet havde at frygte«. Han byggede sit hus sammen med John Heckewelder, som har skrevet et fortræffeligt værk om Pennsylvania. Huset lå ved Muskingum, det nuværende Beaver Town. Snart blev herrnhuterne dog fordrevet af krigen, men trods alle forhindringer, så grundlagde David Zeisberger en mission ved Alleghanyfloden, og indianerne tilbød ham endog at komme længere vestpå. I 1770 nedsatte han sig ved Big Beaverfloden, og den 3. maj 1772 nedlagde han sammen med 27 trosomvendte indianere grundstenen til Schönbrunn ved Muskingum. Dette sted blev snart samlingsplads for ty-

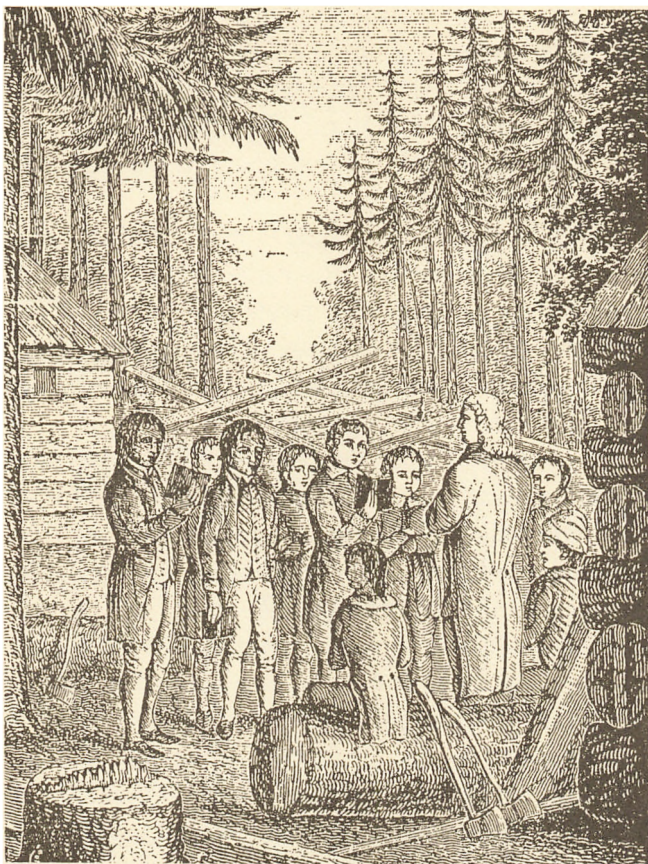
Vandtårn bygget af tyske indvandrere i Pennsylvania.

ske missionærer. De mænd, som indførte kristendommen blandt indianerne og lærte dem at dyrke jorden, var Heckewelder, Schebosch, Pyrlach, Büttner, Cammerhosch, Böhler, Sensemann og flere andre. Gennem disse mænds utrættelighed og iver opstod der flere indianerlandsbyer ved Muskingum i de nuværende områder Tuscarawas og Soschocton – og senere ved Sandusky i distrikterne Crawford og Seneca. Der såede de det første korn i den jord, som urskoven havde skygget over i årtusinder. Maria Heckewelder var den første hvide pige, som blev født nord for Ohiofloden.

Det skete i 1781. Den første dreng, Chr. Fred. Sensemann, var ligeledes søn af en herrnhuter. Således var tyskerne de første kolonister i staten Ohio, som deres landsmænd senere fik til at blomstre så frodigt. De første engelske nybyggere kom fjorten år senere. De slog sig ned først ved Fort Harmer og senere i Marietta ved munden af Muskingum. Og som Løher skriver i sit fortræffelige værk om tyskerne i Amerika, som han fuldførte i 1847 i Cincinnati:

»Og begge de to tyskere, de første hvide, der blev født i Ohio, lever endnu i bedste velgående i Pennsylvania. Maria Heckewelder i Bethlehem og Chr. Fred. Sensemann i Nazareth. Og det kan man tage som et eksempel på den store befolkningstilvækst i Nordamerika. For den stat, *hvis to førstefødte hvide børn endnu lever, tæller i øjeblikket to millioner indbyggere.*«

I 1788 kunne man finde tre usle blokhuse i et område,

»I 1792 forøgedes befolkningen med ca. 50 personer, og så begyndte man at bygge den første trækirke og skole.«

som man kaldte Cincinnati. (Byen er ikke direkte opkaldt efter den gamle romerske feltherre, Lucius Quintus Cincinnatus, men efter en frimureragtig, patri-

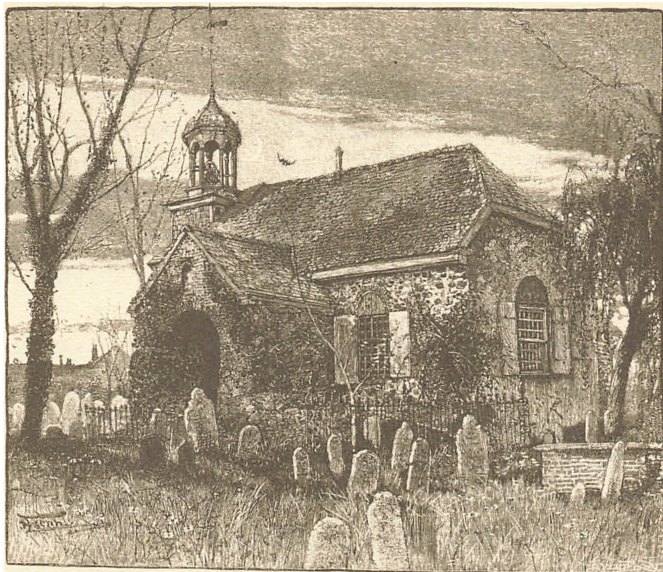
otisk amerikansk officersforening, der opstod efter den amerikanske revolution i 1783). Og nu ligger der en stor by på stedet. Man byggede senere et fort og nogle træhytter til soldaterne, der skulle passe på indianerne og til de tyske bissekræmmere, der begyndte at strømme til stedet.

I 1792 forøgedes befolkningen med cirka 50 personer, som indvandrede fra de østlige stater, og så begyndte man at bygge den første trækirke og skole. Man benyttede stedets eneste værtshus som rådhus, og på pladsen foran rådhuset fandt man gabestokken og kagen¹⁵⁾, halsjernet og galgen.

For cirka 60 år siden var billedet af Cincinnati således dette: Træfortet Washington og et par andre såkaldt offentlige bygninger, et fængsel samt et halvhundrede blokhuse og bræddehytter, der lå spredt rundt omkring i den tætbevoksede skov. Der hvor man nu finder den store livlige torveplads i Fifth Street, var der dengang en stor sump, omgivet af ellebuske og beboet af tusinde oksefrøer, *bullfrogs*, der navnlig i de sydlige stater regnes for en stor delikatesse.

Det er i hvert fald sikkert, at Vestens Dronning, som byen nu kaldes, engang var et usselt hul, og det stod dengang heller ikke særlig godt til med beboernes moral. Fra fortets kaserner fandt kort og terninger vejen til kolonisterne, og et par år senere kunne man notere, at af koloniens ni advokater var de syv døde af druk.

Men også på dette sted begyndte den magiske kraft, som er så karakteristisk for det store land Amerika, at virke. Vestens Dronning trak syvmilestøvlerne på og

*»Fra 1815 til 1850 blev der i Cincinnati bygget ca. 15.000 boliger.
Byen har nu 91 kirker og 4 synagoger.«*

indhentede snart sine »søstre mod øst«. Cincinnati, den lille by med 110 blokhuse og 500 indbyggere, havde allerede i 1799 to aviser, og forbindelsen til Pittsburg og staterne mod øst blev opretholdt med to store kølbåde, der til værn mod indianerne var bygget skudsikre og forsynet med våben. I 1810 sejlede et skib, der var bygget af tømmer fra Ohios skove og lastet med statens produkter, til New Orleans. I 1802 blev Cincinnati af områdets lovgivende magt erklæret for en by af anden rang, *town*, og i 1819, da indbygger-

tallet var cirka 8.000, rykkede den op til en by af første klasse, *city*. I 1830 var befolkningstallet 24.000. Ti år senere 46.000, og trods koleraen, der krævede 5.000 dødsopfre så viser folketællingen i 1850, at der nu bor 116.000 sjæle i byen. Og antallet af huse vokser kraftigt. Fra 1815 til 1850 blev der bygget cirka 15.000 boliger. Af den samlede befolkning er mindst 45.000 tyskere eller født af tyske forældre. Byen har 91 kirker og 4 synagoger.

Sin velstand og voksekraft kan Cincinnati først og fremmest takke sin beliggenhed ved Ohiofloden for, samt jordens frugtbarhed og befolkningens flid og driftighed. Men man har også haft det held, at byen allerede meget tidligt fik tilført store pengesummer. Den er ikke alene en stor handelsby, men også dens fabrikker og skibsværfter har et godt ry, og dens jernstøberier kan konkurrere med det amerikanske modstykke til Manchester: Pittsburgh. Dens stole- og sengefabrikker sælger møbler i hele vesten, man eksporterer korn og mel til Europa, og byens slagterier, som jeg senere skal omtale, overgår alle lignende industrier i den civiliserede verden.

Hvis man går en tur ned til værfterne og landingsbroerne i den travle forårs- og efterårstid, så vil man finde et liv og en driftighed, som minder om New York, Philadelphia og New Orleans. Der ligger dampskibe af alle mulige størrelser. Deres skorstene rager op som store tårne, og deres dæk er fyldt med varer. Hele tiden lyder klokken til afgang, og så snart et skib er sejlet bort, lægger et nyt til ved broen. Således går

det hele året rundt, fra morgen til aften, med undtagelse af de varmeste sommermåneder, da vandstanden i Ohiofloden er for lav til at kunne besejles af de største dampbåde – da bruger man i stedet køl- og flodbåde samt enkelte mindre dampskibe. Passagerfarten er derimod helt ophørt, og om sommeren ligger så alle købmændenes pakhuse og forrådskamre fyldt med varer, som først afskibes, når vandstanden stiger og efterspørgselen fra kunderne på samme tid forøges.

Cincinnati's beliggenhed er amfiteatralsk og smuk. Klimaet er sundt og behageligt.

Jeg blev i den store vestlige handelsby i cirka tre uger, og det til trods for den næsten vestindiske varme. Mr. Brady og jeg foretog mange interessante udflugter i byens omegn, og jeg må indrømme, at jeg i denne unge mands selskab har tilbragt nogle af mine lykkeligste timer i De forenede Stater.

Mens vi opholdt os i Cincinnati fik Brady per telegraf besked om moderens pludselige død, og han ilede nu hjem for at følge hende til graven. Af hans breve fik jeg imidlertid senere at vide, at han ikke nåede at opfylde denne kærlige pligt. Selv om Brady og jeg nu er tusinder af kilometer fra hinanden, så har vi stadig vedligeholdt en hjertelig brevveksling, og hans sidste brev gav mig det glædelige budskab, at han var blevet valgt ind i Kongressen som repræsentant for sin fødeby.

Jeg takker dig hjerteligt, James Brady, for dit ven-skab mod mig i det fremmede land! Selv om Atlanterhavet skiller os, så håber jeg, at vi kan ses igen her i

Danmark. Du talte så ofte om Norden og mit fædreland. Du er rig og lykkelig. Besøg mig med din unge hustru, og jeg skal vise dig Danmarks herligheder, som du engang viste mig dit fædrelands!

Min første søndag i Cincinnati tilbragte jeg med en spadseretur gennem byens gader, og til sidst kom jeg til et tysk værtshus ved navn Bellevue. Det ligger på en af de høje, Sycamore Hills, som omgiver byen, og herfra har man en vidunderlig udsigt over hele Cincinnati og Ohiofloden og ind i Kentucky, der ligger på den anden bred.

Vejret var trykkende varmt. Der var ikke en luftning, intet vindpust, der kunne forfriske luften, og sveden trængte frem fra alle porer, som om man var i russisk dampbad. Jeg var træt og tørstig, da jeg nåede frem til Bellevue, og da skiltet over døren lovede de be-

søgende et godt glas *Lagerbier*, så bestilte jeg mig et krus øl og satte mig ved et af småbordene på altanen. Der var mange mennesker til stede, og man hørte overalt det tyske sprog i alle dets dialekter. Mens jeg

sad i stille tanker, hørte jeg imidlertid *danske* ord ved et bord i nærheden, hvor nogle herrer nylig havde slået sig ned. Alle, der har rejst meget, har vistnok kendt den glæde, der går igennem sindet ved at høre sit modersmål så langt fra Danmark. Hvis man da ikke helt har glemt sin kærlighed til fædrelandet i sin materielle kamp for livet, så vil man altid mindes den tid og det sted, hvor man i et fremmed land hørte sit eget sprog fra en landsmands læber. Lad dem blot kalde det danske sprog blødt og kvindeligt, lad dem blot med et smil fortælle os, at dette sprog kun tales af en lille befolkningsgruppe. Det forandrer intet. Man har kaldt mig en sygelig drømmer, et »skvat«, fordi mit øje blev vådt, når jeg i det fjerne Amerika mødte en ungdomsven, som hilste mig på dansk... Jeg er ligeglad. Jeg elsker det bløde, fattige sprog, som tales og forstås af så få. Jeg holder af dette sprog, fordi jeg lærte det af hende, der gav mig livet... Hun kunne kun dette sprog, som hun gav mig i hellig arv. Det glemmer jeg aldrig, så lidt som jeg glemmer hende.

Jeg sad længe og lyttede til mine landsmænd og de tre svenskere, der var i deres selskab, og da skumringen faldt på, kunne jeg ikke nære mig længere, så jeg hilste på det lille selskab. Den ældste af dem hed Jantzen. I sin tid havde han været på enkepensionskassen i København, men var blevet tvunget til at forlade Danmark. Han var ludfattig, da han ankom til New York, og da han kun talte dårligt engelsk, var det svært for ham at få arbejde. Hans ophold i New York var kummerligt, og han var ofte fortvivlelsen nær,

men ved venners hjælp, fik han senere skråbet nogle rejsepenge sammen, så han kunne tage til staterne mod vest. Her gik det ham ikke så godt i begyndelsen. Men ved flid og ihærdighed fik han ved en landsmands mellemkomst til sidst en god stilling hos to tyske bryggere, der ejede et af de største bryggerier i Cincinnati. Jantzen var ansat som kasserer og bogholder, og han var tilfreds med sine kår. Jeg besøgte ham ofte. Han boede hyggeligt, og væggene i hans værelse var fyldt med danske litografier, og hans bogreol var hovedsagelig optaget af danske bøger. Men han var blevet hvidhåret, og trods hans venlighed og imødekommehed, så så man ofte et vemodigt træk omkring hans mund, når vi snakkede om fortiden. Navnlig hvis en fremmed spurgte ham, hvis portrætter det var, der hang bag ved hans skrivebord. Jantzen følte dybt, at det var tungt at leve i en selvskabt landflygtighed, og når vi sad og talte sammen i en stille stund, udtrykte han ofte det håb, at han kunne ende sine dage i Danmark. Gid dette håb må blive opfyldt. Gid han atter må gense sine børn og sin hustru!

Sammen med Jantzen besøgte jeg flere skandinaver. Jeg kan nævne de herrer Grydén og Blomberg. Førstnævnte er en af Cincinnati's største vognfabrikanter, mens Blomberg er kommis i et stort handelshus. Endvidere tilbragte jeg en behagelig aften hos de herrer Magnusson og dr. Paoli, som i fællesskab har etableret sig som apotekere på en af byens hovedgader. Magnusson er svensker og dr. Paoli, som jeg tidligere har mødt i New York, er nordmand, selv om han nedstam-

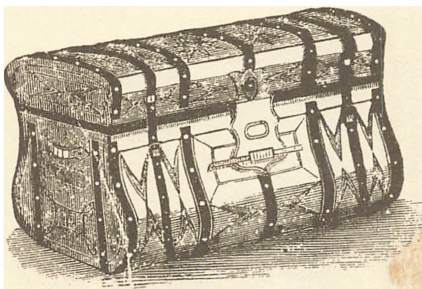
»...hans bogreol var optaget af danske bøger.«
(Fra »Børneliv i Amerika«, 1868 med tegninger af Lorenz Frölich).

mer i direkte linie fra den berømte korsikaner, Pasquale Paoli¹⁶). Fru Magnusson var en interessant og intelligent kvinde. Selv om hun var amerikaner, talte hun et så klokkerent og smukt svensk, at man skulle tro, at hun var født i vort naboland. Hun havde boet en tid i Stockholm og i København, og hun betragtede disse byer og de venskaber, hun havde fået der som nogle af de smukkeste minder i sit liv...

Som man kan regne ud, var det meget få danskere, jeg traf i Cincinnati. Men jeg mødte mange svenskere samt nordmænd ansat i forskellige stillinger i denne by. De fleste var håndværkere, og det gik dem vist ganske godt. Jeg skal omtale endnu to svenskere, hvoraf navnlig den ene er et bevis på livets omskiftelighed. Den ældste af de to var den kendte politiske forbryder, »Natt och Dag«¹⁷). Han kom fra en af Sveriges ældste familier, men da han blev indviklet i en sammensværgelse i sit fædreland, måtte han flygte til Amerika, hvor han har levet i næsten 40 år. Han ejer et stort museum i Cincinnati, og ligesom hos Barnum's i New York er der adgang mod en entré på 25 cents. Museet har en mængde kuriositeter, men er dog i bund og grund et »humbug-foretagende«. »Natt och Dag« kalder sig Frank, og han er vist ikke særlig yndet af sine landsmænd. Han er meget rig, men uvenlig og gerrig, og han vil ikke tale om sit fædreland, som han er meget bitter imod.

Den anden svensker hed P., og han var året inden kommet til Amerika. Jeg havde truffet ham i New York hos en af hans landsmænd, Revin, som ejede en

vel ledet restaurant, der blev besøgt af mange skandinaver. Dengang var P. tyk og fed. Han drak champagne og levede flot, så længe han havde de fornødne dollars, men da de var brugt, samlede han sine ejendele og fik penge på konsulatet for at kunne rejse til Albany. Derfra ville han styre kursen mod vesten for at »slå sig op« i en eller anden retning. Men en af hans amerikanske rejsefæller, der forstod lidt svensk og som rimeligvis havde drukket »broderskål« med P., havde taget hans kufferter i sin varetægt – og var derefter pludselig forsvundet. P. sad et par timer i et værtshus og ventede på sin nye ven og rejsekammerat, men han dukkede aldrig op. Og det gjorde kufferterne heller ikke.

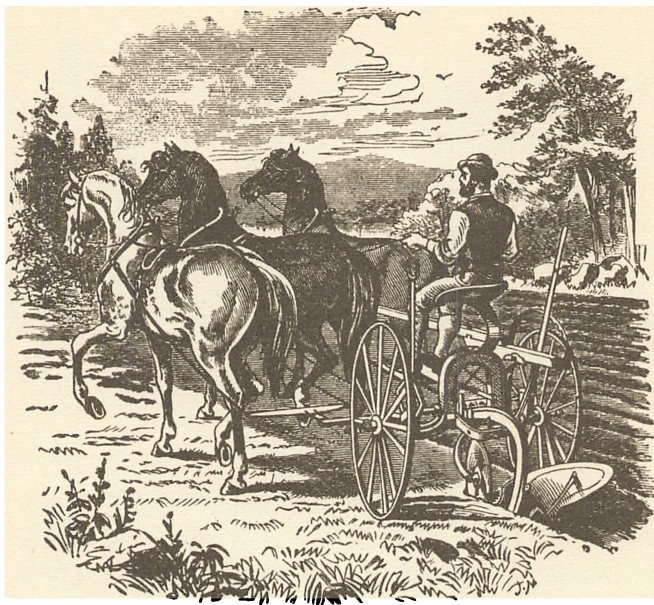
»Det var fandens til kæltring,« sagde P., da han fortalte mig denne historie, »men han gjorde det så urimelig dygtigt.« Nu måtte konsulatet i New York atter sende forstærkning, og endelig, efter at have »fægtet« sig igennem flere byer, ankom P. til Cincinnati. Men

I det gamle Rom var Bachus-fester de rene orgier...

desværre dyrkede han også her Bachus. Under vingudens faner drømte han sig bort fra sine selvforvoldte sorger, og da han ikke fik penge hjemmefra, så faldt han dybere og dybere. Han hjemsøgte af sygdom og elendighed, og jeg kunne næppe genkende ham, da jeg traf ham i Cincinnati. Han var mager og hærget, og med sine benklæder stukket ned i støvlerne og med sin grove, blå trøje lignede han en tysk arbejdsmand. Han fortalte mig, hvorledes det var gået ham, og selv om han var i en ret så fortvivlet stilling, så gengav han alligevel med nogen humor det liv, han havde ført hos en rig dame i nærheden af Cincinnati, hvor han havde været ansat som staldkarl og kusk. Her kørte han et firspand, og det havde været hans største glæde.

»Selvfølgelig måtte jeg børste støvler, spise med folkene og sove i stalden,« sagde han. »Men det var der ikke noget at gøre ved. Jeg var »nøjd«. Men da min

*»...han gengav med nogen humor det liv,
han havde ført som staldkarl og kusk hos en rig dame...«*

frue en aften lod mig løbe syv kilometer bag efter vognen i et frygteligt regnvejr, fordi der var dårlig plads til dem, der allerede var kommet op på sæderne, da blev jeg rasende og forlod min stilling næste dag.« Men det gjorde ham vist mest ondt at skulle forlade sine fire heste.

P. havde intet at lave, da jeg traf ham. Jeg fik hans landsmand Grydén overtalt til at ansætte ham, og han blev en slags opsynsmand på vognfabrikken – men jeg tør ikke gætte på, hvor længe han blev i denne stilling.

For når han havde drukket meget, så antog hans af naturen godmodige temperament en trodsig og vild karakter. Da blev han mindet om fortiden. Og han var yderst vanskelig at tale til rette. Han udfordrede gerne hele verden til kamp. P. var fyrre år gammel. Han havde tidligere været adjutant hos kong Karl Johan¹⁸⁾, han var svoger til Berzelius¹⁹⁾ og gift med en af Sveriges smukkeste kvinder.

Hvorledes det senere er gået ham, har jeg ikke erfaret. Men det bedste ville nok være, hvis døden, som han så ofte påkaldte i sine mørke timer, havde taget ham i sin milde favn.

Lige før jeg rejste fra Cincinnati mødte jeg en landsmand, bogtrykker L.J. Bech. Han havde tidligere været boghandler i København, men arbejdede nu på et trykkeri i Cincinnati. Hans liv i De forenede Stater havde også været omskiftende, men han lod til at være tilfreds med sine kår. Senere har jeg hørt, at han er død i ovennævnte by.

På grund af Cincinnatis udbredte handel med svinekød, har man givet den navnet *Porkopolis* (Svinopolis – Grisebyen), og det er ikke med urette, for i de fleste gader i byen finder man ordet *Porkhouse* på mange bygninger. Denne handel med svinekød er af stor betydning for de vestlige stater, men især for Cincinnati. Her drives slagteriet fuldstændig fabriksmæssigt.

Så snart svinene er kommet ind i gården, slår en mand dem med en spids hammer i panden, og en anden skærer så deres hoveder af. Når blodet er tappet af,

»L.J. Bech havde tidligere været boghandler i København, men nu arbejdede han på et trykkeri i Cincinnati.«

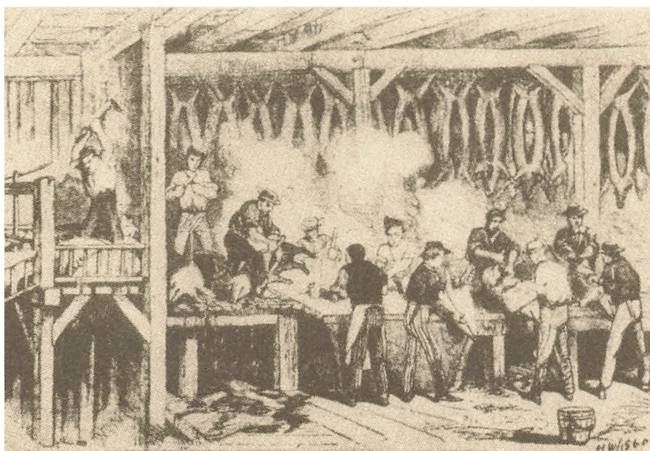
bliver de skoldede, skåret op og rensede, og så bringer man kroppene ind i magasinet.

Mr. Duffield ejer det største slagtehus. Det er på tre etager, har to køkkener, hver med fire kedler, en oliepresse og tre køleapparater. Desuden er der flere røge-rier, som hver kan rumme 200.000 kilo skinke. I slagte-tiden bliver der røget fem gange. Alene på denne fa-brik tilbereder man årligt en million kilo røgede varer til de forskellige markeder.

Når en landmand bringer sine svin til slagtning i Cin-cinnati, får han efter slagtningen alle affaldsrester med igen. Derefter bliver de slagtede dyr bragt til de såkaldte *Porkhouses*, hvor de bliver vejet og solgt.

Svinene opskæres på store borde, hvor der er beskæftiget 50 arbejdere, som hver i gennemsnit kan eksportere 500 svin om dagen. I løbet af et døgn er alt parat til at blive udskibet.

I 1849 havde Cincinnati ikke mindre end 30 store og 21 små svineoliefabrikker. Et af disse foretagender forarbejder hver måned 75.000 kilo svinefedt til olie og stearin. En fabrik i byen, hvor man årligt slagter over 30.000 svin, har syv beholdere, som hver kan rumme mellem 3.000 og 7.000 kilo. Når skinkerne er skåret fra, bliver svinene kastet i disse beholdere, der sættes under et stort damptryk, som forvandler alt til en geléagtig masse. Nu bliver fedtet tappet af og det tiloversblevne affald brugt til gødning. I 1852 blev der i Cincinnati fremstillet over to millioner stearinlys.

Slakteri. Tegning fra omkring 1860.

Hovedmarkederne for svinekødet er navnlig sydstat-erne, hvor saltet flæsk er slavernes daglige mad, men store partier sendes også til de østlige stater som pro-variant for hvalfangerne og andre søfolk. Det har endda vist sig, at det er lønsomt at sælge både saltet og røget flæsk til Europa og Kina.

Også brændevinsbrænderierne i Cincinnati er en stor forretning. I 1851 blev der fremstillet alkohol, whisky og likører til et beløb af 4 millioner dollars. I samme tidsrum indbragte melmøllerne næsten 2 millioner.

Foruden de allerede nævnte store fabrikationer findes der storartede garverier i byen, og der bygges hvert år 50 til 60 dampbåde i forskellige størrelser, men alle værdige til betegnelsen »Små svømmende pa-ladser«.

At det er en let sag i Cincinnati at gøre få penge til mange, vil enhver kunne indse, men byens beboere er blevet klar over, at handelen alene ikke er tilstrækkelig til at sikre byens velstand og fremtidige lykke. Derfor har de ikke tabt *nationalopdragelsen* af syne. Byen har 13 offentlige skoler med 138 lærere. Desuden er der en centralskole og et frit gymnasium, der står åbent for alle de elever, der har udmærket sig i de offentlige skoler. Den katolske ærkebiskop har oprettet 13 skoler, for at hans sognebørns afkom ikke skal opdrages i de kætterske friskoler. En af disse skoler står under jesuitternes opsyn. En anden bestyres af de såkaldte »Notre-Dame-søstre«.

Der ligger fire medicinske læreanstalter i Cincinna-

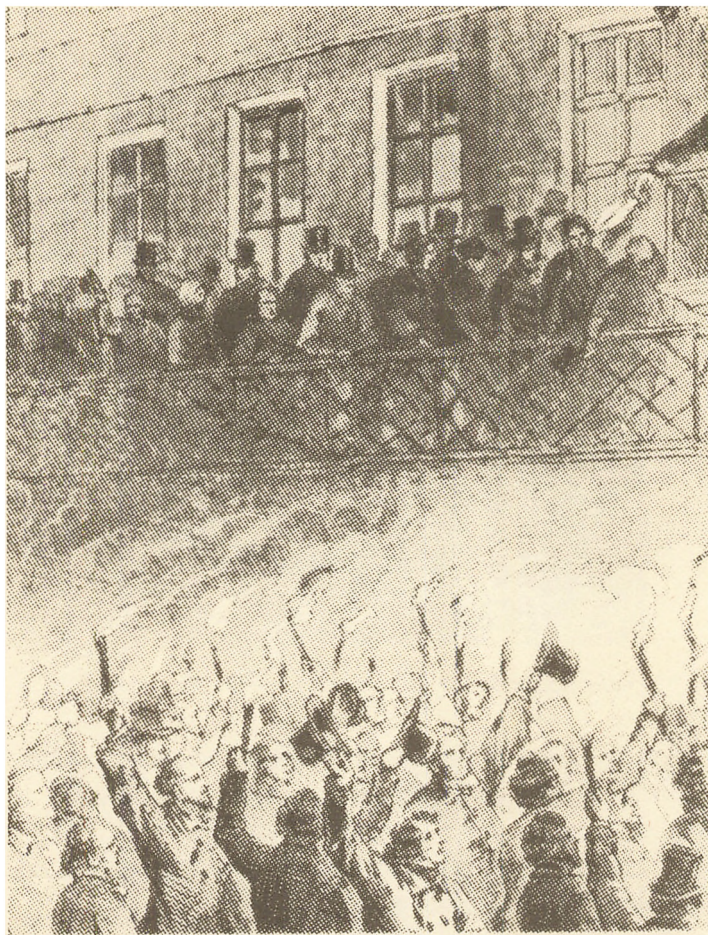

»Men selskabslivet i byen savner en væsentlig ting: Sammenhold!«

ti, samt et akademi for vordende advokater, flere handelsskoler, fem teologiske seminarier, en landbrugs-skole og henvend 50 privatskoler.

Negrenes skoler (i alt tre med ni lærere) er helt adskilte fra de øvrige skoler.

Men selskabslivet i byen savner en meget væsentlig ting: Sammenhold! Størstedelen af indbyggerne er indvandrere, og næppe mere end 30.000 mennesker er født i byen eller i staten Ohio. De forskellige nationali-

teter har bestrebt sig for at bevare deres egne skikke og har delt sig i klier og klasser, som lever isolerede hver for sig. Blandt de indfødte amerikanere dominerer det sydlige blod. Virginia sendte sine revolutions-

*»...jeg ville bl.a. undgå, at han skulle holde flere lange taler, som havde udmattet ham tidligere... men alle de forskellige foreninger og klubber forlangte en særskilt tale...«
(Tegning fra »Illustrated London News«, 1850).*

soldater til Ohio og skænkede dem landområder på stedet som tak for deres troskab. Folk fra Kentucky stak over grænsen for at tjene penge ved handel, og af de frie stater var det kun Pennsylvania, der bidrog til Cincinnatis befolkningsforøgelse. De kommende generationer vil dog nok give byen en mere fast og bestemt karakter, for blandt ungdommen, hos den opvoksende slægt, der nu bliver opdraget sammen og forenet ved det daglige samvær, smelter hele den brogede flok sammen til *et* folk. Det er amerikanerne udmærket klar over, og derfor forkastede man også de eksklusive sogneskoler samt planerne om at oprette *tyske* skoler. Kun den katolske kirke synes at have lykkedes med at bevare sin isolation på skoleområdet.

Ægteparret Pulsky, der ledsagede Kossuth²⁰⁾ på hans rejse i De forenede Stater, har givet en ret pikant skildring af forholdene i Cincinnati. Jeg tillader mig at citere følgende:

»Vi mødte snart det klikevæsen, som så skarpt har opdelt samfundslivet i Cincinnati. Jeg (hr. Pulsky) var rejst forud for Kossuth for at forhindre de kostbare festligheder, som en officiel modtagelse medfører. Jeg ville blandt andet undgå, at han skulle holde flere lange taler, som havde udmattet ham tidligere. Han burde nøjes med *en* tale, hvor han blandt andet kunne overdrage repræsentationen af den stiftede forening, »Un-garns Venner«, til byens befolkning. Men da jeg mødte op i den forsamling, der stod for arrangementet, så jeg

straks, at jeg ikke ville få genlyd for mine tanker. Her diskuterede man om både borgmesteren, byens præsidet for magistraten eller festkomiteen skulle køre i samme vogn som »byens gæst«. Alle de forskellige foreninger og klubber forlangte en særskilt tale. Det betød, at Kossuth skulle holde en tale til pengearistokraterne, en til damerne, en til nordtyskerne, og en til sydtyskerne, en til det fornemme publikum, en til de lavere klasser, samt endelig en tale i Covington, en forstad i Cincinnati mod Kentucky. Men dette var ikke den eneste kedelige virkning af beboernes uenighed. Kossuth anmodede flere gange festkomiteen om selv at måtte betale sine egne udgifter, så at denne sum kunne tilfalde den »ungarske fond«. Men det måtte han ikke. Da vi rejste, indsendte hr. Coleman, på hvis prægtige hotel, Burnet House vi boede, en regning til byens magistrat. Her blev beløbet først nedsat til en trediedel. Og til slut blev regningen helt strøget. Jeg ved ikke, om vor vært nogen sinde har fået sine penge. Men vi er intetsteds blevet bedre beværtet end på Burnet House.« (*Burnet House* er et af de smukkeste og bedst indrettede hoteller i de vestlige stater. Det blev netop åbnet, da jeg besøgte Cincinnati, og dets facade behøver intet kongeligt slot at skamme sig over).

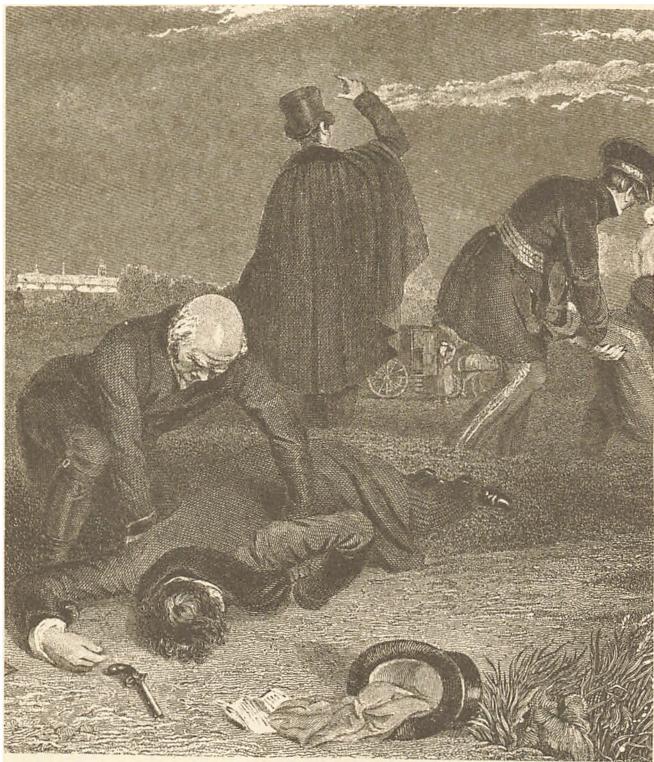
På netop dette hotel traf jeg Cassius Clay, en bror til den berømte statsmand, Henry Clay, som jeg tidligere har omtalt. Cassius Clay er en mand, der er usædvanligt begavet. Han er født i Kentucky og en udpræget modstander af slaveriet, men i stedet for med bekym-

»Dernæst begyndte han at udgive et blad mod slaveriet.«
 (Satirisk anti-slaveri tegning, ca. 1797).

ring og i tavshed at forlade slavestaten, som mange har gjort før ham, så besluttede han sig til at give sine medborgere et godt eksempel. Først gav han sine egne slaver deres frihed. Dernæst begyndte han at udgive et blad imod slaveriet i Lexington, hovedstaden i Kentucky. Og nu begyndte en forbitret kamp mellem ham og de rasende plantage- og slaveejere, men han forfejlede aldrig sit mål, hverken med pennen eller pistolen. Han gik af med sejren i mange dueller, og hans modstandere blev endnu mere forbitrede. De bestak pøblen til at trænge ind i hans bolig for at ødelægge alt. De bortførte hans trykpresse til Cincinnati. Clay lå dengang for døden; men han blev rask og krævede lovens

hjælp. Så blev det spørgsmål imidlertid stillet, om Unionens forfatning kunne beskytte en borgers ejendom i slavestaterne, når han selv offentligt kaldte sig *abolitionist* (forkæmper for slaveriets afskaffelse i Nordamerika). Nu var det juryens afgørelse, om pressefriheden skulle bestå i de sydlige stater, eller om man skulle ind-

»...han forfejlede aldrig sit mål, hverken med pennen eller pistolen. Han gik af med sejren i mange dueller...«

føre censur. Til staten Kentuckys ære, så sejrede Clay, og han blev tilkendt en stor erstatning. Som abolitionist bekæmpede han Texas' optagelse i Unionen, fordi han frygtede, at resultatet ville blive krig og en udvidelse af slaveriet, men da krigen²¹⁾ virkelig kom, så trådte han frivilligt ind i de kæmpendes rækker for at bevise, at han ikke var fej.

En anden mand fra Kentucky, O.M. Mitchell, er ligeledes meget afholdt og agtet i Cincinnati. Han blev uddannet på den fortræffelige militærskole i West Point. Som nittenårig blev han udnævnt til lærer i matematik, og som toogtyveårig ledede han opmålingen og anlæggelsen af flere store jernbaner, men denne stilling opgav han og helligede sig retsvidenskaben. Senere grundlagde han en videnskabelig skole i Cincinnati samt et selskab til anlæggelse af en jernbane, et projekt som han dog selv kuldcastede. Endelig kaldte man ham til universitetet i Cincinnati, hvor han som professor skulle undervise i matematik og astronomi, og dette arbejdsområde passede ham glimrende.

Hans næste projekt var bygningen af et observatorium i Cincinnati. En opgave som han løste lykkeligt, fordi hans store interesse for videnskaben smittede hos andre. Cincinnati's rigeste mand, Mr. Longworth, stillede nemlig cirka to hektarer land på bjerget Adams til Mitchells disposition. I 1845 var bygningerne opført og observatoriet forsynet med alle nødvendige instrumenter. Senere har han opfundet det magnetiske ur, og et nyt deklinatorium²²⁾. På samme tid holdt han forelæsninger om astronomi for at vinde disciple

*»Jernbaneplanlæggernes kapløb«. Ironisk vittighedstegning
fra midten af forrige århundrede.*

for sit fag; men trods al denne videnskabelige flid, så forblev han dog altid den praktiske amerikaner, idet han med uafbrudt iver søgte at udnytte alle landets hjælpeklender. Således så vi ham beskæftiget med at stifte et jernbaneselskab, som skulle anlægge en stor bane mellem Cincinnati og St. Louis, der direkte kun-

Førsteklasse kupeerne var behageligt indrettede med polstrede sæder. (Maleri af Abram Solomon, 1855).

ne forbinde Ohio med Mississippiflodens munding. Professor Mitchell er næppe fyrre år gammel, og der ligger sandsynligvis en karriere fuld af lykke og velstand foran ham.

Cincinnati's krøsus, Nicholas Longworth, tilhører en anden klasse i det amerikanske samfund. Gennem opkøb af land har han erhvervet sig uhyre rigdomme, og som et bevis på, hvor let en lille sum penge kan blive kilden til en stor formue, blev følgende mig fortalt: Mr. Longworth var engang sagfører og skulle forsvare en mand, der var anklaget for hestetyveri. Honoraret var

to kobberkedler, som den anklagede opbevarede hos en krovært. Men sidstnævnte, der dengang havde påbegyndt bygningen af et brænderi tilbød i stedet for de to destillationskedler Longworth cirka femten hektar land til en værdi af tre dollars pr. hektar. Longworth gik ind på denne handel, da han ikke var i tvivl om, at det tilbudte landområde senere ville stige kraftigt i pris. De landområder, som han således kom i besiddelse af, udgør nu en del af byen Cincinnati og er over to millioner dollars værd. Hans beregninger holdt stik – med statens stigende velstand ville også grundene blive dyrere. Således solgte han med jævne mellemrum stykker af sine landområder og lånte penge til dem, der ville bygge på stedet. På denne måde var han med til at udbygge byen og forøge sin formue. Men

Den engelske tegner George Cruikshanks ironiske tegning om de amerikanske forhold, hvor »alle ejer – og ingen betaler«.

han tjente endnu flere penge ved sine vinmarker på højene omkring byen. Han fik tilsendt 5.000 vinranker fra Madeira og 10.000 fra Frankrig, men det lykkedes ham ikke at få dem til at gro. Så plantede han ranker fra forskellige områder af Amerika, og lykkedes med forædlingen af disse. Især havde han held med vinen fra Catawba-druen, som er en meget yndet drik i Ohio og de andre nærliggende stater. Han fremstiller også en type rhinskvin og champagne, som måske engang vil gøre de europæiske vine rånge stridig. Han har over 500 hektarer land beplantet med vinranker, og det har kostet ham mange penge at forvandle en del af Ohioflodens bredder til en amerikansk Rhinegn. Enhver fremmed beundrer hans vinkælder, og da jeg besøgte den største af disse kældre, lå der på lager 75.000 flasker mousserende Catawba-vin og over 20.000 liter på tønder. Det kan synes forunderligt, at en mand som Longworth, der er så gennemtrængt af amerikansk foretagsomhed også har tid til at dyrke kunst og videnskab, men sådan forholder det sig. Hans hus og have, der er smykket med de herligste eksotiske planter, vidner om ejerens rene og uforfalskede smag. Malerierne og skulpturerne i hans saloner er alle udført af amerikanske kunstnere, og han har betalt for disse kunstneres studier i Europa. Værkerne regnes for nogle af de bedste, der er udført af amerikanske malere og billedhuggere.

Efter tre ugers ophold i Cincinnati, som man forunderligt nok både kalder for Vestens Dronning og Grisebyen, besluttede jeg efter en tidligere plan at forlade den-

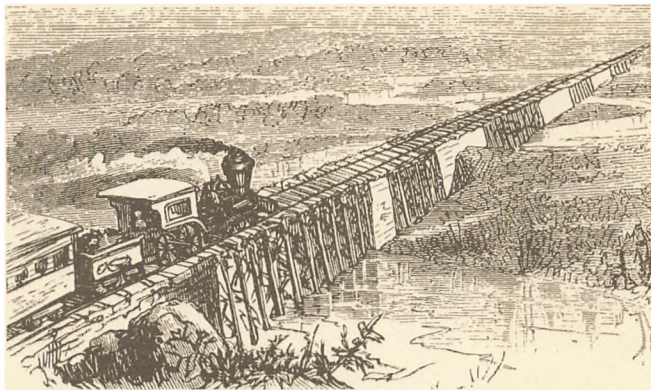
ne by. Årstiden var varm og trykkende, og jeg længtes efter havet. Jeg ville derfor rejse til Boston for et kortere ophold, og så igen krydse Atlanterhavet for efter syv års fravær igen at gense mit fædreland.

Jeg havde for længst opgivet at samle mig en formue i Amerika. Jeg vidste med mig selv, at jeg ikke var praktisk nok – at jeg ikke kunne finde meget guld med mit flygtige og ustadige sind, der ustandselig søgte afveksling og forandring og kun var roligt, når jeg sad i de rullende jernbanevogne eller var om bord på de hurtige dampskibe. Det skulle da lige være, at jeg en dag *faldt* over dette guld!

Men nu har jeg nedskrevet i mine dagbøger, hvad jeg har set og oplevet i De forenede Stater. Så kan jeg måske engang, efter mange års omflakken, i fred og ro i mit fjerne, men elskede hjem vise mine landsmænd disse små skitser af livet i den fjerne verdensdel.

Jeg har altid næret et urokkeligt håb for fremtiden, og hvad den vil bringe. Jeg har truffet så mange gode og herlige mennesker på min endnu så korte vandring gennem livet. Og gid det må vare ved: Jeg har ikke truffet *et eneste* menneske, som har skuffet mig i nævneværdig grad.

Derfor har jeg altid været dybt taknemmelig mod Gud og verden, og som om det var i dag, husker jeg netop min taknemmelighedsfølelse hin smukke augstmorgen, da jeg sagde farvel til mine venner i Cincinnati. Det havde regnet lidt om natten, og de grønne ranker slyngede sig så frodige og friske op ad de stejle, hvidgule vinbjerge, der ligger uden for byen.

Luften var blå som en tropehimmel. En duftsvanger brise gik gennem hele naturen – og den fulgte os, da vi med de dampende ildheste kørte langs de smalle jernbanespor – den fulgte os med hele sin blødhed og vellugt, indtil vi nåede Sandusky.

NOTER

1. *Hulens omfang*. Ifølge *Encyclopædia Britannica* er det samlede omfang nu opmålt til 362 kilometer (1976).
2. *Salpeter*. Blev i gamle dage anvendt i krudtfremstillingen.
3. *Styks- og Lethesfloderne*. I græsk mytologi: Floder i underverdenen.
4. *Bengalsk lys*. Farvet stærk belysning.
5. *Orions Bælte*. Et stjernebillede nær himlens ækvator med syv klare stjerner, hvoraf de tre midterste danner Orions Bælte.
6. *Kongeligt fribrev* (Kongebrev). I ældre tid skriftlig befaling fra kongen vedrørende forvaltningen og retsplejen.
7. *David Rittenhouse* (1732-96). Berømt opfinder og astronom.
8. *Kvadrant*. I astronomien et allerede i oldtiden brugt apparat til måling af himmellegemers højde.
9. *William Penn* (1644-1718). Engelsk kvæker, religiøs leder, filosof og kolonisator. En af verdenshistoriens største fortalere for religiøs tolerance.
10. *Mennonitter*. En i Holland opstået gendøbersekt, opkaldt efter præsten Menno Simons (1492-1559).

11. *Herrnhutere*. Brødre menighed. Et evangelisk-kristeligt samfund, udgået fra Böhmske Brødre. Inderlig kristentro, menighedstugt og uhyre missionsheroisme præger herrnhuterne.
12. *Schwenckfeldere*. En trosretning med streng kirketugt og krav om personlig hellighed. Stiftet af tyskeren Kaspar Schwenckfeld (1489-1561).
13. *Wampum*. Små perlelignende smykker, fremstillet af skaller fra muslinger og lignende. Brugt som pynt og betalingsmiddel.
14. *Tunkere*. En tysk baptistsekt.
15. *Kage*. Offentlig piskning af en strafskyldig bundet til en pæl (kagen).
16. *Pasquale Paoli* (1725-1807). Korsikansk frihedskæmper og politiker.
17. »*Natt och Dag*«. Jacob Otto Natt och Dag (1794-1865). Svensk soldat og forfatter. Gjorde flere gange politisk skandale. Dømt til døden i 1816. Flygtede til Amerika.
18. *Karl XIV Johan* (1763-1844). Svensk-norsk konge 1818.
19. *Jöns Jacob Berzelius* (1779-1848). Banebrydende svensk kemiker.
20. *Lajos Kossuth* (1802-94). Ungarsk statsmand og frihedskæmper. Krævede større uafhængighed fra Østrig. Blev 1848 leder af den ungarske revolution. Fra 1849 rigsforstander i Ungarn.
21. *Krigen*. Texas' uafhængighedskrig mod Mexico 1836.
22. *Deklinatorium*. Afvigningskompas.